NA
IJSKA KN

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto X. - Štev. 254 (2873) Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. post. 1. gr. TRST, torek 26. oktobra 1954 Cena 20 lir

NAŠE SLOVENSKO LJUDSTVO JE DOLŽNO SEBI IN SVOJI VELIKI PRETEKLOSTI, DA NADALJUJE Z BORBO ZA SVOJE PRAVICE, KAJTI ZGODOVINA JE VEDNO POTENTALA ONE, KI SO VPOGNILI HRBTENICO, MEDTEM KO SO TUDI MALI NARODI S SVOJIM POGUMOM IN ODLOCNOSTJO PISALI ZGODOVINO.

Našemu ljudstvu

Zgodovina nas ponovno postavlja v nov položaj. Danes sprejema Italija upravo nad nasim ozemljem. Našemu človeku ni prijetno na dan, ko se, čeprav nerad, spominja one preteklosti, ki je bila za nas skrajno težka in ki je prinesla takratnemu režimu neizprosno sovraštvo vsega našega ljudstva.

Vendar danes ne bi bilo prav, ko bi se prepuščali brezupu. Preživeli smo hude preizkušnje, prekalili smo se v borbi zoper krivico in bili smo zmagoviti v tej borbi, povezani z ostalimi demokratičnimi silami.

Danes se nekako zaključuje borba tržaškega ljudstva glede teritorialne pripadnosti njegovega mesta in okolice. Tržaško ljudstvo pa nadaljuje borbo za svoje socialne, demokratične in človeške pravice. Prav za to borbo pa so zdaj dani boljši pogoji, predvsem zato, ker teritorialno vprašanje ne bo več razdvajalo tržaških demokratičnih množic, ki se bodo odslej pridružile veliki družini italijanskih demokratičnih sil.

Naše slovensko ljudstvo je sestavni del tržaških delovnih množic. Tudi borba za svojo enakopravnost na vseh področjih mora vključiti v program vsega tržaškega demokratičnega gibanja, v katerem mora biti močan ustvarjalni činitelj.

Naše nemoteno gospodarsko, socialno in kulturno-prosvetno izživljanje je uzakonjeno v dogovoru med dvema državama, med Italijo, ki danes prevzema oblast nad tem področjem, in med našo matično domovino, socialistično Jugoslavijo. Naše pravice so uzakonjene in zavedati se moramo, da se bodo tudi dejansko izvajale, ker povratka na staro ne more in ne sme več biti. Proti povratku na staro smo mi, v borbi prekaljeni demokrati, socialisti in komunisti našega ozemlja. Proti povratku na staro so vse demokratične sile v Italiji in drugod po svetu. Kot budni čuvarji in naši zavezniki v borbi za boljšo bodočnost mam stoje ob strani narodi naše matične domovine.

Zato med nami ne sme biti malodušja. Nasprotno — z zadovoljstvom beležimo, da se sedanja Italija obvezuje, da nam bo vsaj delno povrnila skodo, ki jo je napravil fašizem. Nasi narodni domovi, nasi kulturni domovi bodo zrasli kot sad naše trde borbe proti krivicam in kot simbolična odskodnina za vso storjeno nam škodo.

Z onimi zaupanjem in vero v bodočnost, ki nas je vedno krepila v najhujših časih, beležimo vse izjave italijanskih državnikov o njihovih dobrih namenih, in čakamo, da bodo čimprej postale dejstva na poti k pomirjenju. Ljudstvo, ki je dalo vse na žrtvenik borbe in zmage demokratičnih sil v svetu, tako v času narodnoosvobodilne borbe kot tudi med prejšnjim odporom prcti fašističnemu nasilju, in ki je bilo že v tistem času povezano z demokratičnimi silami v Italiji, upravičeno pričakuje svoje življenjske pravice.

Ob prihodu novih upraviteljev pa jim povemo to, kar smo govorili onim, ki odhajajo: tržaško ljudstvo je zrelo, da se samo upravlja. Temu ljudstvu, ki na tej zemlji dela in trpi, pripada tudi oblast in to brez vsakršne narodnostne ali drugačne diskriminacije. Tržaško slovensko in italijansko delovno ljudstvo se zaveda svoje zrelosti. Tega se morajo zavedati in to bodo morali upostevati tudi novi upravitelji.

Kot doslej bo naš program borba za naše demokratične, človeške pravice. Nas program bo tudi odslej prizadevanje za uresničenje tesnega in mirnega sožitja med tukajšnjimi slovenskimi in italijanskimi demokratičnimi množicami, borba za mir in za prijateljstvo med Italijo in socialistično Jugoslavijo.

Naše slovensko ljudstvo je dolžno sebi in svoji veliki preteklosti, da nadaljuje z borbo za svoje pravice, kajti zgodovina je vedno poteptala one, ki so upognili hrbtenico, medtem ko so tudi mali narodi s svojim pogumom in odločnostjo pisali zgodovino.

Zato je zdaj naša naloga, da smo tvorci mogočnega demokratičnega gibanja, ki si utira zmagovito pot v novo življenje.

F. STOKA

Našim rojakom v Trstu zagotavljamo stalno pozornost in bratska čustva naših narodov in njihovih voditeljev

Tako je poudaril predsednik republike maršal Tito v svojem včerajšnjem govoru v Zvezni ljudski skupščini, ki je odobrila pogodbo o balkanski zvezi, sporazum o tržaškem vprašanju in vso zunanjo politiko Jugoslavije

Jugoslovanska straža na novi meji na Kašteljerju v Miljskih hribih. V ozadju se vidi Trst.

Vrhovni komandant oboroženih sil Jugoslavije maršal Tito je izdal danes ukaz o ukinitvi vojaške uprave JLA na jugoslovanskem področju Tržaškega ozemlja. S tem ukazom preneha vojaška uprava z delom 26. oktobra 1954 točno opolnoči. Vojaška uprava bo prenesla posle, ki so bili doslej v njeni pristojnosti, na okrajne, republiške in zvezne organe, kakor določa sklep Zveznega izvršnega sveta od 7. oktobra. Tem organom bo vojaška uprava izročila najkasneje do 31. decembra letos ves arhiv ter imovinska sredstva, vojaški arhiv pa bo v istem roku izročila državnemu tajništvu za zadeve narodne obrambe. Za prenos poslov na okrajne, republiške in zvezne organe bo komandant vojaške uprave imenoval potrebno število komisij. Civilne osebe, ki so bile v službi vojaške uprave, bodo postavljene na razpolago Zveznemu izvršnemu svetu, vojaške osebe pa državnemu sekretariatu za narodno obrambo.

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, 25. — Zvezna ljudska skupščina je na svoji današnji seji soglasno sprejela resolucijo, ki v celoti odobrava načela jugoslovanske zunanje politike, kot jih je obrazložil v svojem poročilu predsednik republike maršal Tito.

Zvezna ljudska skupščina je nadalje izrazila svoje zadovoljstvo nad rešitvijo tržaškega vprašanja in soglasno odobrila sporazum o Trstu. Odobrila je tudi pogodbo o balkanski zvezi med Grčijo, Turčijo in Jugoslavijo in izrazila svoje soglasje s splošnimi priporočili treh zunanjih ministrov glede ustanovitve balkanske posvetovalne skupščine.

Skupni seji obeh domov ljudske skupščine je prisostvovala tudi delegacija predstavnikov koprskega in bujskega okraja pod vodstvom Julija Beltrama in Erminija Medice, ki sta v začetku seje tudi pozdravila poslance v imenu prebivalstva novo priključenih ozemelj.

Predsednik republike maršal Tito je podal na skupni seji obeh domov Zvezne ljudske skupščine v imenu Zveznega izvršnega sveta poročilo o zunanji politiki, v katerem je zlasti obravnaval sporazum o tržaškem vprašanju in podpis balkanske zveze. V zvezi s tržaškim vprašanjem je predsednik republike dejal:

«Dovolite mi, da se najprej dotaknem tega problema. Tu gre za staro in mučno vprašanje, ki je izčrpavalo mnogo naših energij in povzročalo veliko politične in druge škode naši državi. To vprašanje je v povojnem času mučno vplivalo na vse naše javno življenje, onemogočalo je normalne odnose med dvema sosednima državama ter ogrožalo splošni mir v svetu. Če bi hotel na kratko obrazložiti razvoj tega vprašanja, bi moral poudariti, da je z jugoslovanske strani bila to zgodovina neštetih poskusov in konkretnih predlogov, da bi to vprašanje rešili ne samo kot teritorialno vprašanje, temveč tudi kot vprašanje bodočnosti odnosov med obema državama, kot vprašanje zagotovitve plodnega medsebojnega sodelovanja, torej samo kot vprašanje ohranitve naše integritete, temveč tudi kot vprašanje stabilizacije vsega tega področja in trajne ohranitve miru.

Nedavno sem že imel priložnost govoriti o vseh važnejših zaključnih obdobjih tržaškega vprašanja. Želel bi tukaj na kratko rekapitulirati ta obdobja. Vi se dobro spominjate, da smo bili že junija 1945 prisiljeni zapustiti Trst, ki so ga v borbi osvobodile enote naše Narodnoosvobodilne vojske. Zapustili smo ga le, da bi ohranili težko priborjeni mir in ker smo bili izpostavljeni močnemu pritisku, ki je grozil pripeljati do spopada z nedoglednimi posledicami. Toda položaj, ki je bil tedaj ustvarjen, in značaj pritiska na nas sta nam jasno pokazala, da v takih okoliščinah, osamljeni, kot smo bili, ne bi mogli uresničiti vseh upravičenih nacionalnih zahtev naših narodov. Borba na mirovni konferenci v Parizu in ne ravno prijateljsko stališče nekaterih velesil do naših upravičenih nacionalnih teženj, kakor tudi sama določila mirovne pogodbe so bila vnovič potrdilo vseh naših bojazni ne samo glede bodoče usode Trsta, temveč glede vsega tako imenovanega STO sploh.

Ustvaritev Svobodnega tržaškega ozemlja na osnovi mirovne pogodbe je ogrožala že itak minimalne naše opravičene nacionalne težnje na omenjenem področju. To ogrožanje je spreminjalo Tržaško ozemlje v jabolko spora med nami in Italijo, postalo je sredstvo stalnega pritiska na našo državo. Ves ta razvoj, zlasti pa še tristranska izjava iz leta 1948, ki je Italiji priznala pravico do vsega STO, je globoko prizadel in ogorčil vse naše narode. Utrdil pa je obenem našo globoko odločnost, da je naše popuščanje v interesu miru prišlo do skrajnih meja. Vsa naša prizadevanja smo usmerili v napore, da bi s pomočjo neposrednih razgovorov dosegli razumen kompromis.

S tem v zvezi je prišlo na naši strani do vrste pobud in predlogov tako po diplomatski poti kakor tudi z raznimi izjavami. Vendar so vsa ta prizadevanja ostala brezuspešna, ker se je pokazalo, da njim ni šlo samo za Trst in cono A, temveč za vso obalo od Trsta do Umaga, medtem ko so nam nudili le neznatne koncesije. Ponujali so nam nekaj okoliških gorskih predelov Tržaškega ozemlja, ki bi seveda z izgubo svojega naravnega izhoda na morje bili postavljeni v izredno težaven položaj. Poleg tega bi bil ves severni del Julijske krajine, naše Slovensko Primorje, oropano ne samo vsakega kolikor toliko pomembnega mestnega središča, ampak bi mu bil onemogočen tudi vsak nadaljnji gospodarski razvoj. Razumljivo je, da smo morali odločno zavrniti vsak poskus, da bi se na taki osnovi razgovarjali o rešitvi tržaškega vprašanja.

Ti poskusi so bili še posebno očitni v sklepu od 8. oktobra lani. Osmooktobrski sklep je pomenil nov poskus enostranskega reševanja tržaškega problema na škodo naših narodov in je puščal odprta vrata za nadaljnje zahteve po našem ozemlju, to je, ne samo po coni B, temveč tudi preko nje. Enotna in odločna podpora naših narodov nam je omogočila, da smo preprečili izvedbo tega nepravičnega in nevarnega sklepa. Toda naš odpor se ni omejil samo na preprečitev ogromne krivice do naših narodov in našega narodnega ozemlja. Ta odpor je vseboval tudi konstruktivni predlog, naj se tržaško vprašanje, ki je resno ogrožalo mir in mednarodno varnost, reši v okviru neposrednih razgovorov med neposredno zainteresiranimi državami, to je Jugoslavijo, Veliko Britanijo, ZDA in Italijo.

Z zadovoljstvom lahko danes ugotovim, da je spontani klic naših narodov oktobra lanskega leta: «Ni rešitve brez Jugoslavije!» končno naletel v svetu na pozitiven odmev in pokazal, da ni rešitve brez sporazuma med neposredno zainteresiranimi državami. V tem je globoki načelni pomen sedaj sklenjenega sporazuma. Razgovori, ki so zatem sledili v Londonu, so zahtevali od nas nove žrtve, maksimum dobre volje in potrpežljivosti in pokazali obenem, kako so v naših narodih globoko zakoreninjene težnje po miru in mednarodnem sodelovanju. Tuka; izrekam tudi priznanje državnikom Italije. ZDA in Velike Britanije za njihov delež v zadnjem obdobju razgovorov o tržaškem vprašanju.

Posebno poudarjam deklaracijo vlad ZDA in Velike Britanije, s katero sta se obvezali, da ne bosta podpirali nobenih morebitnih nadaljnjih ozemeljskih zahtev. Tej deklaraciji se je istočasno pridružila tudi francoska vlada. Prav tako moram z zadovoljstvom ugotoviti, da je nato tudi sovjetska vlada izrazila svoje soglasje s sporazumom, ki je bil dosežen med Italijo in Jugoslavijo. Mi smo ta sklep sovjetske vlade ocenili pozitivno, ocenili smo ga kot potezo, usmerjeno k pomiritvi mednarodne napetosti in sporazumnemu reševanju spornih vprašanj. Tako je sporazum, ki je sedaj bred vami, da ga odobrite, že dobil svojo mednarodno priznanje in potrdilo.

Pozdrav prebivalstva osvobojenih krajev maršalu Titu

JOSIPU BROZU TITU
predsedniku FLRJ - Beograd

Ljudstvo novo priključenih krajev, zbrano na manifestativnem zborovanju v Skofijah, vam pošilja svoje vdane, tovariške pozdrave in izraze svojega veselja ob priključitvi k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji.

Danes, ko je oblast na tej naši zemlji spet postala resnično naša, se obvezujemo, da bomo čuvali to našo največjo pridobitev, da bomo z vsemi silami sodelovali pri graditvi skupnega doma jugoslovanskih narodov, naše socialistične domovine Jugoslavije.

Živel tovariš Tito! Živela Federativna ljudska republika Jugoslavija!

Včeraj ob 4.30 je bila nad kraji združenimi z domovino vzpostavljena civilna uprava ljudske oblasti

Promet prebivalstva teh krajev je bil takoj vzpostavljen - Manifestacija na Škofijah - Pozdravna brzojavka maršalu Titu

Včeraj zjutraj ob 4.40 so obmejne enote JLA prekoračile staro demarkacijsko črto med cono A in B, prekoračile ozemlje, ki pripada po londonskem sporazumu Jugoslaviji ter se ustavile ob novi meji, ki jo je začrtala mešana jugoslovansko - angloameriška razmejitvena komisija.

Napačno bi bilo reči, da je jugoslovanska vojska zasedla to ozemlje, kajti vojske pravzaprav ni bilo nikjer ali bolje rečeno, vsaj videlo se ni nobenega vojaka. Graničarji so začeli premik točno ob 4.40, in sicer v štirih kolonah, ki so šle s stare demarkacijske črte na Debelem rtu na novo mejo v zalivu Sv. Jerneja, druga kolona je odšla preko Hrvatinov v Sv. Kolomban, tretja preko Elerjev do hriba Kašteljer, četrta pa od Urbancev do kote 112 pri Prebenegu. Ko govorimo o kolonah graničarjev, ne smemo misliti, da so to bili bataljoni ali kakšne druge večje enote, temveč vodi, ki so bili že na stari demarkacijski črti in so se sedaj samo pomaknili na novo mejo.

Najbolj zanimiv prehod je bil vsekakor na glavni cesti na škofijskem bloku. Vso noč je bilo na obeh straneh živahno vrvenje, ki ga pa ni povzročalo premikanje čet ali ropot vojaških vozil, temveč nestrpno stopicanje številnih novinarjev in fotoreporterjev, ki so slutili, da bo v tej noči zasedba Jugoslaviji pripadajočega dela cone A. Ob 4. uri zjutraj sta na jugoslovansko stran bloka prišla dva pripadnika Ljudske milice na motorjih, ki sta imela nalogo, da prva prevozita cesto od starega do novega bloka. Ko sta ta dva motorista s svojima motorjema privozila preko jugoslovanske zapornice in se ustavila na drugi strani, a še vedno na jugoslovanskem ozemlju, je z nasprotne strani začelo bliskanje, ki so ga s svojimi «blitzi» povzročali številni fotoreporterji. Najprej se je ojunačil eden, nato še eden in počasi je vsa truma fotografov stopila na jugoslovansko ozemlje ter začela na vso moč fotografirati oba miličnika, dokler jih niso povabili, naj se vrnejo na drugo stran.

Ob 4.30 so civilni policisti in finančni stražniki zapustili blok na Škofijah ter se premaknili na novega, ki leži približno 1800 m niže pod Elerji. Na mestu so ostali še novinarji in fotoreporterji, ki so mislili, da bodo lahko prisostvovali «premiku čet». Toda na povabilo enega izmed kolegov, ki ga je poslal komandant jugoslovanskega bloka, so se tudi oni zelo hitro pomaknili z do takrat nevtralnega področja na novi blok v cono A. Ob 4.45 sta se oba miličnika vsedla na motor ter počasi zavozila v bivši del cone A. Za njima se je zvrstila dolga kolona avtomobilov, med katerimi je bil le en avto s člani Ljudske milice, v ostalih avtomobilih pa so sedeli številni dopisniki in fotoreporterji jugoslovanskih in tržaških listov. Za avtomobili je prešel mejo še vod Ljudske milice, ki je odkorakal proti novemu bloku.

Ob 5. uri je bila nova meja na tem bloku zasedena, deset minut kasneje pa so jugoslovanski obmejni organi že odprli reden promet na tej cesti. Mimogrede naj omenimo, da so civilni policisti na drugi strani mejne črte vzpostavili promet šele ob 7. uri, in so do tega časa omejili le na sprejem onih, ki so z jugoslovanskega področja odhajali na delo v Trst ali Milje.

Eden izmed prvih, ki je prekoračil novo mejo, je bil delave Lorenzo Valenti iz Skofij 94, ki je zaposlen v ladjedelnici sv. Marka. Pokazal je svojo osebno izkaznico in ko so obmejni organi izpisali njegovo ime, so ga spustili preko meje. Za njim sta odšla na delo še Peter Hrvatin in Karlo Cunja, potem pa je na mejo prišel voznik z vozom, na katerem so bile košare zelenjave. Povedal je, da se piše Alojz Bolčič in da je doma iz Rabujeza, medtem je ženska, ki je spremljala voznika, povedala, da pe- ljejo povrtnino v Trst. Ko so obmejni organi izpisali podatke iz osebne izkaznice, je miličnik dvignil zapornico in voznik je pognal na drugo stran.

In tako so odhajali drug za drugim na delo. Tudi na drugi strani bloka so se začeli zbirati ljudje, predvsem taki, ki so zapustili svoje domove. S presenečenjem so opazovali, kako prihajajo njihovi sosedi na drugo stran meje in tekom dopoldneva je na razne bloke prišlo več ljudi, ki so že vprašali, ali se lahko vrnejo na svoje domove. Omeniti moramo namreč, da so delavci, pa tudi oni, ki imajo svojo zemljo na drugi

(Nadaljevanje na 2. strani)

Poročilo o „letečih krožnikih" iz Jugoslavije, Avstrije in Italije

BEOGRAD, 25. — Prebivalci raznih krajev Jugoslavije so danes zjutraj opazili na nebu telesa eliptične oblike, ki so letela z veliko hitrostjo v smeri severozahod-jugovzhod v višini okrog tisoč metrov. Ta telesa so opazili danes zjutraj okrog 6. ure v Ljubljani, Zagrebu, Tuzli, Sarajevu, Sabcu in raznih drugih krajih. Vsi, ki so jih videli, pravijo, da so telesa letela z veliko hitrostjo in pustila za sabo sled svetlomodre barve. Sinoptična služba zemunskega letališča, ki je prav tako zabeležila te pojave je ugotovila, da so telesa letela v višini okrog 3.000 metrov s hitrostjo 2.500 do 3.000 km na uro in prez vsakega šuma.

O pojavu tako imenovanih letečih krožnikov poročajo tudi iz Avstrije, Slovaške in iz več krajev Italije.

Mendès-France se pogaja s socialisti za vstop v vlado

PARIZ, 25. — V političnih krogih se je izvedelo, da bo Mendes-France še dalje proučeval vprašanje sodelovanja socialistov v svoji vladi, ker bi želel, da se reši pred njegovim odhodom v Kanado in ZDA.

Včeraj popoldne so imeli z Mendes-Franceom poluraden razgovor socialistični poslanci Robert Lacoste, Gaston Defferre in Alain Savary, ki so mu baje ponovili, da bo o vstopu socialistov v vlado moral odločati narodni svet.

Komandant tov. Kraljič in drugi člani Ljudske milice korakajo čez prejšnji blok civilne policije na Škofijah na novi blok.

Objavljen sporazum o Posarju v znaku francosko-nemškega zbližanja

Adenauer je poročal o pariških sporazumih zahodnonemški vladi, Eden pa v spodnji zbornici - Eisenhower je osebno pozdravil Dullesa ob prihodu v ZDA - Nemški socialdemokrati proti posarskemu sporazumu

PARIZ, 25. — Francoska in zahodnonemška vlada sta objavili danes zvečer besedilo sporazuma o novem posarskem statutu. Obenem z besedilom statuta so bila objavljena tudi pisma, ki sta si jih ob tej priložnosti izmenjala Adenauer in Mendes-France in ki se tičejo nekaterih podrobnosti gospodarskega življenja Posarja. Objavo so spremljale nove izjave o pomiritvi in zbližanju med Francijo in Nemčijo.

Besedilo sporazuma pravi, da sta se francoska in zahodnonemška vlada po posvetovanju s posarsko vlado in z njenim pristankom, v želji, da omogočita čimširši gospodarski razvoj Posarja in odstranita vse možnosti medsebojnih nesoglasij in sporov, sporazumeli o načelih za ureditev posarskega vprašanja. Posarje bo imelo evropski statut v okviru Zahodnoevropske zveze, ki bo, če ga bo prizadeto prebivalstvo na referendumu odobrilo, veljal do sklenitve nemške mirovne pogodbe. Evropski komisar bo skrbel za posarske interese v zunanjih odnosih in v obrambnih vprašanjih in jamčil za spoštovanje statuta. Francoska in nemška vlada bosta predlagali ostalim prizadetim vladam natančne norme za način, kako bodo posarski interesi zastopani pri evropskih organizmih; predlagali bosta tudi sklenitev pogodbe v okviru Zahodnoevropske zveze za posarsko sodelovanje pri evropski obrambi. Posarske oblasti bodo pristojne v vseh primerih, glede katerih ni posebej predvidena pristojnost komisarja. Za ustanavljanje strank, tisk in javna zborovanja ne bo potrebno nobeno dovoljenje, prepovedano pa bo vsako tuje vmešavanje (finančno itd.) v podporo političnim strankam ali sploh za vplivanje na javno mnenje.

Odobritev novega statuta na ljudskem referendumu nalaga posarski vladi vrsto obveznosti glede potrebnih sprememb ustave, izvolitve novega parlamenta v treh mesecih po referendumu itd. Zahodnonemška in francoska vlada, ki bosta jamčili statut do mirovne pogodbe, bosta pozvali angleško in ameriško vlado, naj prevzameta podobno jamstvo. Tudi vsak bodoči sklep mirovne pogodbe o usodi Posarja bo predložen posarskemu prebivalstvu v odobritev s plebiscitom. Referendum o statutu bo v treh mesecih po popolni obnovitvi politične svobode v Posarju.

Francoska in zahodnonemška vlada bosta v vsem pomagali posarskemu gospodarstvu. Glavna načela sedanje francosko-posarske gospodarske unije bodo vsebovana tudi v novi konvenciji o gospodarskem sodelovanju med Francijo in Posarjem, ki pa bo upoštevala udi povečanje gospodarskih odnosov Posarja z Nemčijo. Sedanja francosko-posarska monetarna unija bo ohranjena. Pariška in bonnska vlada bosta predlagali ostalim prizadetim vladam, naj se sedež evropske skupnosti premoga in jekla prenese v Saarbruecken.

Predsednik posarske vlade Johannes Hoffmann je na tiskovni konferenci sporočil, da bo referendum o statutu konec marca ali v začetku aprila 1955 pod nadzorstvom nevtralne komisije. Hoffmann je izrazil prepričanje, da bo posarsko ljudstvo z veliko večino odobrilo statut in sporazum med Francijo in Nemčijo. Nadalje je predsednik posarske vlade dejal, da referendum ni odvisen od ratifikacije sporazuma v pariškem in bonnskem parlamentu, temveč da je njegov datum odvisen od dneva, ko bo posarski parlament odpravil sedanji zakon o strankah, ki je doslej omejeval delovanje Nemčiji naklonjenih organizacij. Parlament bo o tem sklepal na svojem prihodnjem zasedanju, ki se začne 4. novembra.

Nemška socialnodemokratska stranka je danes odločno zavrnila francosko-nemški sporazum o Posarju. Ta sporazum, pravi poročilo tiskovnega urada SPD, je rezultat mešetarjenja Posarja za nemške divizije in zato ga je treba zavrniti. Socialni demokrati očitajo nadalje Adenajerju, da se pri pariških pogajanjih ni oziral na skupno stališče nemških strank, da je Posarje del nemškega državnega ozemlja, in da je «žrtvoval 900.000 Nemcev v korist vojaške politike».

Zahodnonemški kancler Adenauer pa je poročal danes popoldne na seji vlade o pariških konferencah in sporazumih.

V Londonu pa je o pariških sporazumih poročal v spodnji zbornici zunanji minister sir Anthony Eden. Izjavil je, da bo novi zahodni obrambni sistem, če so bo uspešno razvil, nudil osnovo, na kateri bo mogoče iskati sporazumu z Vzhodom.

V Washingtonu se bo jutri sestala Eisenhowerjeva vlada. Na seji bo državni tajnik Dulles, ki se je danes vrnil v ZDA, poročal o pariški konferenci. Začetek vladne seje z Dullesovim poročilom bodo oddajali tudi po radiu in televiziji, morda pa tudi del diskusije. Dullesa je danes na washingtonskem letališču sprejel osebno predsednik Eisenhower.

POSEBNI STATUT IN PROSTA LUKA

S tem sporazumom nam je dokončno priznana pravica na cono B; razen tega smo dobili v našo upravo še del ozemlja cone A. Čeprav ne gre za večje ozemlje, ki bi bilo posebnega pomena, je s sporazumno ureditvijo meje omogočeno, da se bo Koper po izgubi Trsta in Gorice razvil v novo mestno središče za ves južni del Slovenskega Primorja ter da mu bodo odprte nove gospodarske perspektive. Razvoju Kopra bo tudi zvezni izvršni svet posvetil vso svojo pozornost in skrb.

S tem je slovenskemu narodu zagotovljen izhod na del njegovega morja, ob katerem je stoletja živel, izpostavljen hudemu pritisku in zatiranju. Ko je danes naša uprava popolnoma razširjena tudi na novo priključene kraje, delimo veselje tamkajšnjih prebivalcev, ki so končno prišli v naročje svoje matične države. Temu prebivalstvu želimo zagotoviti, da mu bomo posvečali našo posebno skrb in prizadevanje. Prav tako pozdravljamo italijanske soprebivalce, ki jim nudimo enake možnosti in popolne manjšinske pravice. Želimo, da bi bili oni živa vez v nadaljnjem razvoju odnosov s sosedno Italijo.

Dotaknil se bom posebej še drugega pomembnega dokumenta tržaškega sporazuma in sicer posebnega manjšinskega statuta. Zaradi tega, ker s sporazumom ostane na drugi strani meje znaten del naše manjšine, smo pri londonskih razgovorih posvetili posebno pozornost vprašanju jamstev manjšinskih pravic. Zagotovili smo si popolno sodelovanje predstavnikov tržaških Slovencev pri izdelavi našega načrta tega statuta, ki zdaj predstavlja osnovo sprejetega posebnega statuta. Pri tem nas je vodilo naše načelno stališče, ki ga imamo glede raznih narodnih manjšin v Jugoslaviji, katerih narodnostne pravice in možnosti razvoja zagotavlja naša ustava.

Pri izdelavi posebnega statuta je prišla do izraza večina naših načelnih stališč v tem vprašanju in to so: jamstvo enakopravnosti, političnih in državljanskih pravic, enakopravna udeležba v javnih službah, opravljanje gospodarske dejavnosti, pravica na socialno zavarovanje in pokojnine in druge pravice, med njimi tudi pravica do nemotenega kulturnega razvoja in lastnega tiska ter določbe o prepovedi in kaznovanju prestopkov razpihovanja narodnostnega in rasnega sovraštva. To je omogočilo, da posebni statut predstavlja zelo važen in napreden dokument v zgodovini mednarodnih sporazumov in sodimo, da bo lahko zajamčil osnovne pravice narodnim manjšinam, ki po tržaškem sporazumu ostanejo na Tržaškem ozemlju, seveda, če se bo statut izvajal v skladu s svojimi določili.

Pri tem nas je vodilo tudi prepričanje, da se današnja republika Italija razlikuje od predvojne fašistične monarhije ter da bodo v njej demokratične sile dovolj močne, da bi preprečile razne izpade iredentističnih in ekstremističnih elementov. V tej luči smo ocenili pripravljenost italijanske vlade, da Slovencem v Trstu vrne oziroma da jim nadomesti izgubo nekaterih kulturnih domov. S tem bi vsaj delno poplačala škodo, ki jo je naše

(Nadaljevanje na 4. strani)

SPOMINSKI DNEVI

Na današnji dan je bil leta 1850 rojen Janez Subic, slovenski slikar.

TRŽAŠKI DNEVNIK

Danes, TOREK 26. oktobra Evarist, Vranica
Sonce vzide ob 6.35 in zatone ob 17.02. Dolžina dneva 10.27. Luna vzide ob 6.35 in zatone ob 17.02.
Jutri, SREDA 27 oktobra Fermencij, Srebra

Navdušen sprejem jugoslovanskih čet v priključenih krajih miljske občine

Razglas občinskega ljudskega odbora za Koper-okolico prebivalstvu priključenega ozemlja - Ob 4.40 jugoslovanski oddelki prekoračili staro mejo - Neovirano prehajanje delavcev iz priključenega predela na delo v Trst in Milje - Prvo ogorčenje prevaranih izseljencev nad iredentisti in kominformisti - Slavnostno zborovanje v Škofijah

(Nadaljevanje s 1. strani)

strani meje, odhajali na delo preko vseh blokov na cestah, ki vodijo v cono A.

Ko so člani Ljudske milice prekoračili blok na Škofijah, jih je na drugi strani pričakala skupina vaščanov in jih pozdravila pod velikim slavolokom, ki so ga napravili preko ceste. V Plavjah, kjer ima vsaka hiša svojo zastavo obešeno v krošnji najvišjega drevesa ali na visokem drogu, so prihod milice in voda graničarjev pričakali z godbo, ki je ob 5. uri začela igrati na trgu pred cerkvijo. Podobno je bilo tudi v Elerjih in drugih vaseh, kjer vihrajo slovenske in jugoslovanske zastave in kjer so vaščani že navsezgodaj pozdravili pripadnike naše vojske in zaščite, in kjer so že dan prej postavili slavoloke z dobrodošlicami JLA.

Omenimo naj še, de je v zgodnjih jutranjih urah obiskal Škofije in novo demarkacijsko črto pod Elerji bivši komandant cone B polk. Stamatović, ki je bil v družbi višjih oficirjev JLA.

Pisarna občinskega odbora Koper okolica, ki je prevzel upravo nad novo priključenim ozemljem, je začela takoj poslovati. Izdan je bil proglas na prebivalstvo, ki ga v celoti objavljamo:

RAZGLAS

Prebivalstvo ozemlja, ki prehaja na podlagi sporazuma z dne 5. oktobra 1954 pod jugoslovansko civilno upravo, obveščamo:

1. Celotno priključeno ozemlje se vključi v občino Koper — okolica, s sedežem v Kopru.

Občinski ljudski odbor bo imel začasno svoj urad za priključeno ozemlje v zadružnem domu v Škofijah.

2. Starše šoloobveznih otrok obveščamo, da bo danes zjutraj vpisovanje otrok v šole. Vpisovanje bo v istih šolah, katere so otroci obiskovali do sedaj.

Kot šoloobvezni otroci veljajo vsi otroci od 7. do dovršenega 14. leta starosti.

3. Prihodnje dni bo začasen popis prebivalstva priključenega ozemlja.

4. Opozarjamo, da mora ostati premoženje oseb, ki so se pred priključitvijo izselile, nedotaknjeno. Raznašanje tega premoženja je najstrože prepovedano in kaznivo. Prav tako je prepovedano samovoljno vseljevanje v zapuščene stavbe in sploh kakršno koli okoriščanje s tem premoženjem.

5. V nujnih primerih se prebivalstvo lahko obrača za prvo zdravniško pomoč na sektorsko ambulanto v Škofijah ali na civilno bolnico v Kopru.

6. Ostala pojasnila bodo dajale uradne komisije na terenu.

Predsednik:
ERNEST VATOVEC l. r.

Ob 7. uri je bila že vzpostavljena redna avtobusna zveza Koper - Škofije - Plavje, eno uro kasneje je začel poslovati poštni urad na Škofijah, vzpostavljene so bile telefonske zveze s Koprom, v mesnici na Škofijah so začeli takoj prodajati meso, uslužbenci «Preskrbe» pa so se takoj pozanimali, ali ne bi kazalo še isti dan odpreti razne trgovine, ki so bile že več dni zaprte. Organizacija je bila tako popolna, da se domačini niso mogli načuditi in so potem povedali, da kaj takega niso pričakovali.

Ob 8. uri zjutraj so bili v nekaterih vaseh že prvi sestanki, na katerih so politični aktivisti prikazali pomen včerajšnjega dne ter odgovarjali na razna vprašanja in pojasnjevali nekatere upravne ukrepe. Tako so domačini zvedeli, da bo dobava vode in električnega toka nemotena, da bodo v najkrajšem času razširili in popravili cesto iz Škofij v Elerje, da bodo dvolastniki lahko nemoteno obdelovali svojo zemljo, da bodo delavci lahko brez skrbi odhajali na delo v Trst in Milje, da bodo Plavčanom še isti dan odkupili mleko in povrtnino, da je preskrba zagotovljena itd. Vse to je pripomoglo, da je prišlo v raznih vaseh do manifestacij lokalnega značaja, na katerih je veselje in zadovoljstvo prebivalstva prišlo še posebno do izraza.

Slavnostno zborovanje prebivalstva v Škofijah

Popoldne je bilo na Škofijah slavnostno zborovanje, na katero so prišli številni vaščani iz Škofij, Plavij in drugih sosednih vasi. Na Škofijah je bilo zelo živahno že dopoldne, popoldne pa so kljub dežju prihajale še nove skupine domačinov. Srečali so se znanci, prijatelji in sorodniki, ki jih je do včeraj ločila demarkacijska črta, ogledovali so ostanke nekdanjih blokov in pregrai, ki so rezale na dvoje isto vas, saj je spadal del Škofij pod cono A, drugi del pa pod cono B. Nato pa so napolnili do zadnjega kotična lepo in prostorno dvorano v Zadružnem domu.

Ljudje so se najprej zbirali na trgu, ker pa dež ni hotel ponehati, so z godbo na čelu ob zvokih internacionale krenili mimo nekdanjih blokov čez prejšnjo demarkacijsko črto proti zadružnemu domu. Dvorana je bila nabito polna, tako da so mnogi morali ostati zunaj.

Zbrane domačine je najprej pozdravil predsednik občine Koper—okolica tov. Vatovec, rojak iz teh krajev, ki jim je čestital ob tem velikem prazniku in zgodovinskem dogodku, ko so končno priključeni k svoji matični domovini. Iskrene in tople predsednikove besede so navzoči sprejeli s pritrjevanjem in vzkliki socialistični Jugoslaviji.

Nato je spregovoril tov. Kolenc-Črtomir, ki je primesel pozdrave in čestitke okrajnega ljudskega odbora in Socialistične zveze. Opisal je borbo teh krajev za osvoboditev in priključitev k matični državi. «Geslo — je poudaril tov. Črtomir — s katerim je naše ljudstvo pred leti sprejelo prihod Jugoslovanske armade, in s katerim so naše vasi opozarjale mednarodno razmejitveno komisijo, to geslo je danes uresničeno: «Tukaj je Jugoslavija!». (Burno ploskanje.) Govornik je nato popisal vztrajno in dolgo povojno borbo našega ljudstva za svoje pravice in borbo Jugoslavije na mednarodni politični šahovnici proti špekulacijam raznih velesil, ki nam niso bile naklonjene in so nas hotele opehariti. Omenil je, kako bi STO lahko kamen spotike in predmet poostritve odnosov med Jugoslavijo in Italijo ter stalno žarišče vojnih zapletljajev in je poudaril, da bo doseženi sporazum lahko most za zbližanje sosednih narodov in koristen za obe sosedni državi, kar bo koristilo tudi tem obmejnim krajem, katerim se zdaj opirajo nove perspektive za sproščen razvoj v socialistični domovini. Zaključek govora so preglasili vskliki Jugoslaviji in tov. Titu. Nato je dekle iz Plavij prečitala pozdravni telegram tov. Titu, kar so vsi navzoči odobrili z burnim ploskanjem. (Besedilo objavljamo na prvi strani.) Sledil je kulturni spored. Najprej je zaigrala nekaj skladb godba na pihala iz Ospa, moški pevski zbor društva «Svoboda» iz Kopra je zapel šest narodnih in partizanskih pesmi, moški pevski zbor iz Ospa je pod vodstvom tovarišice Lucije Fattor ubrano in zares lepo zapel tudi nekaj pesmi, ob zaključku pa je nastopil pod spretnim vodstvom tov. Avgusta Brajnika moški pevski zbor iz Plavij, ki je prav lepo zapel najprej «Triglav moj dom», nato pa še nekaj narodnih in partizanskih pesmi.

Po končanem zborovanju pa je zadonela naša pesem in so odmevali zvoki godb po vasi in ob kozarcu pristne kapljice, kjer so se domačini in sosedi pogovarjali o raznih dogodkih iz preteklih dni in o življenju ter načrtih v svobodni domovini.

Pogovor je nanesel tudi na one, ki so lahkomiselno in pod pritiskom lažne propagande te dni zapustili svoje domove. Domačini, ki taki propagandi niso nasedli, so včeraj zjutraj redno in brez sitnosti odšli preko nove meje z doma na delo v Trst in Milje, ali so tja nesli zelenjavo in drugo ter povedali, ob povratku na Škofijah, kako so jih zlasti v Miljah začudeno gledali tisti, ki so nasedli hujskaški propagandi. Spraševali so jih, kako so prišli čez mejo in ko so izvedeli, kakšna je resnica, so začeli preklinjati tiste, ki so jih prevarili. Nekateri so takoj poiskali svoje zapeljivce in jim očitno izrazili svoje ogorčenje.

Z druge strani pa smo včeraj izvedeli, da se nekateri, ki so zapustili svoje imetje, hišo in polja že kesajo in da se bodo vrnili domov.

Izumetničeno vzdušje v Trstu pred prihodom italijanskih čet

15 posebnih vlakov iz vse Italije pripeljalo v Trst na tisoče manifestantov - Z grožnjami izsiljeno izobešanje zastav - Uradni ceremonial za predajo oblasti Italijanski vojaški oddelki že včeraj v tržaški okolici

Tržaške ulice so bile že včeraj dopoldne polne tujcev, ki so prišli v Trst iz raznih italijanskih mest. Tudi mnogo zasebnih avtomobilov z najrazličnejšimi evidenčnimi tablicami je krožilo po mestu. Ves dan so prihajale nove skupine oseb z onstran Soče. Računajo, da je prišlo včeraj v Trst najmanj 15 posebnih vlakov «izletnikov», da ne govorimo o tistih, ki so prišli z navadnimi vlaki, saj je uprava italijanskih železnic znižala ceno prevoza za Trst v teh dneh za 50 odstotkov. Vsi tujci so spremenili značaj središča mesta.

Že takoj po 8. uri zjutraj so začeli izobešati italijanske zastave. Zasebniki in javni lokali (trgovine, gostilne, bari itd.), ki niso do večera izobesili zastave so prejeli telefonska obvestila s pripombo «ali ste morda pozabili izobesiti zastavo?». Drugim so neznani glasovi grozili itd. z razbitjem lokalov itd. Združenje trgovcev in javnih lokalov pa je po svoji «uradni liniji» obvestilo vse člane «naj izobesijo italijansko zastavo». Po tolikih «pozivih» in celotni večtedenski kampanji raznih političnih strank in organizacij je bilo v mestu zvečer precej zastav. Tega ne moremo trditi za Sv. Jakob in druga bližnja in daljna predmestja, kjer se redko vidijo italijanske zastave.

Včeraj zjutraj je prišla že prva skupina italijanskih vojakov, ki je zasedla vojašnico v Lazaretu. Med dnevom so prišle še druge manjše skupine, ki so prevzele še ostale vojašnice na področju. Danes dopoldne bodo pred pomorsko postajo in na Trgu Unità, kar smo že te dni poročali, «slavnosti o prevzemu oblasti v Trstu po italijanski vojski». Po simboličnem prihodu dveh italijanskih bataljonov (bersaljerjev in pehote) v Trst — ostali oddelki italijanske vojske bodo prekoračili mejo pri Štivanu v zgodnjih jutranjih urah — okrog 11. ure dopoldne, bo gen. Renzi sprejel v hotelu Excelsior gen. Wintertona in gen. Dabneja, ki bosta prišla v hotel z ladij na katere se bosta vkrcala skupno z zadnjimi britanskimi in ameriškimi edinicami, pred 10. uro dopoldne. Pred pomolom pomorske postaje bo svečana predaja oblasti italijanski vojski. Po kratkih vojaških ceremonijah se bodo še zadnje anglo-ameriške čete vkrcale na ladje in zapustile pristanišče. Takoj nato se bo začela proslava na Trgu Unità, kjer bo italijanski vojaški guverner gen. De Renzi prečital svoji progla.

Okrog 11.15. ure bodo priplule v tržaško pristanišče tudi ladje italijanske vojne mornarice, ki se bodo zasidrale ob pomolu «Audace» in ob pomolu pomorske postaje.

Oblasti so za danes proglasile praznik in bodo vse trgovine, obrati, industrijska podjetja zaprta. Skratka vse delo bo ustavljeno. Sole pa bodo zaprte danes in jutri.

Včeraj je general Winterton prebral po radiu pozdrav Tržačanom. Po radiu Trst II je prebral proglas v angleščini, po radiu Trst I pa v italijanščini, s čimer je še enkrat tik pred odhodom pokazal svojo pristranost.

FAŠISTI IZSILJUJEJO ODPUST 30 delavcev iz železarne ILVA

Ogorčeno delavstvo ne bo dopustilo, da bi se uresničili načrti fašističnih elementov na škodo najboljših antifašistov v tovarnah

Razni fašisti že mislijo, da je prišel «njihov čas», to je čas za maščevanje nad antifašisti sploh in Slovenci še posebej. Tako je te dni skupina fašističnih ostankov iz železarni ILVA naredila nekak seznam kakih 30 delavcev, ki bi jih moralo ravnateljstvo «epurirati», to je vreči z dela. Po nepotrjenih vesteh so ti fašisti nesli seznam na ravnateljstvo in zahtevali, naj vse delavce, ki so v seznamu, odpusti. Ravnatelj naj bi tem fašistom odgovoril, da nima za to nikake pristojnosti ter da ne more zato ničesar ukreniti. Če pa se sestavljalcem seznama zdi upravičeno, naj se obrnejo na sodno oblast, ki naj ugotovi, ali je kdo kriv ali ni. Fašisti pa n so bili prav nič zadovoljni z ravnateljevim odgovorom.

To ravnanje fašističnih elementov je ogorčilo vse delavstvo, ki je izjavilo, da bo odločno nastopilo v obrambo delavcev, predlaganih za odpust, ter da ne bo nikoli dopustilo, da bi se načrti fašistov uresničili. Spričo teh groženj se je zganila tudi notranja komisija Delavske zbornice v ILVI, ki pa ni obsodila ravnanja fašistov marveč samo izdala nekako okrožnico z naslovom «perdonare non è dimenticare», v kateri očita delavcem njihovo preteklo borbo, nato pa skuša biti velikodušna ter «odpušča ampak ne pozablja». Delavci pa pravijo, da jim nima ničče ničesar odpuščati in da je za to najmanj poklicana Delavska zbornica. Delavci so napravili za časa borbe proti fašizmu in naciizmu le svojo dolžnost in so zato na to svojo borbo lahko le ponosni. Govoriti o «odpuščanju» in hkrati hujskati, pa je prava jezuitska hinavščina. Določeni ljudje naj vedo, da se «dučejevi» časi ne bodo več vrnili, za kar bodo poskrbeli predvsem napredni slovenski in italijanski delavci.

Nočne ure v mestu

Po mestu je vladal snoči pozno v noč velik trušč. Skvadre vespistov in drugih motoristov so divjale po ulicah, ne meneč se za prometne predpise. Večina teh vespistov je bila zavita v italijanske zastave. Po mestu so hodile tudi manjše skupine, ki so pele revanžne pesmi kot: «Dalmazia, Dalmazia» itd. Videti je bilo tudi skupino, ki se je več ur vozila po vsem mestu na kmečkem vozu, ki ga je vlekel osel. Vsi so bili seveda oviti v zastave. Opolnoči je prišla iz starega mesta na Trg Unità godba Lega Nazionale. S tega trga se je formirala povorka, ki je šla po Korzu, čez Trg Goldoni in mimo Portici di Chiozza po Ul. Rossetti. Tu je štela kakih 3000 ljudi, ki so peli po napevu italijanske himne znano popevko, ki sramoti maršala Tita. To popevko so pele tudi dame na pločnikih in razne manjše skupine, ki so hodile po mestu.

Deset minut po polnoči je prekoračil blok pri Devinu oddelek za zveze armadnega korpusa, ki mu je poveljeval neki podporočnik. Nekaj minut kasneje pa kamion artilerijcev. Pričakujejo, da pride glavnina čet ob 5. uri zjutraj.

V OKVIRU TRGOVINSKEGA SPORAZUMA MED FLRJ IN TRSTOM

PODJETJE „JUGONAFTA" IZ ZAGREBA kupilo od „Aquile" 5.000 ton bencina

Nadaljujejo se pogajanja za sklenitev obsežnih naročil ladijskih strojev pri tovarni strojev Sv. Andreja

V zadnjih dneh je podjetje «Jugonafta» iz Zagreba sklenilo s čistilnico mineralnih olj «Aquila» pogodbo o dobavi 5.000 ton bencina v vrednosti okrog 100 milijonov lir. «Aquila» bo dobavila bencin v novembru - decembru.

Pred dnevi pa so se nadaljevala pogajanja o sklenitvi obsežnega naročila tržaški tovarni strojev Sv. Andreja o dobavi ladijskih motorjev in opreme podjetju «3. maj» z Reke za več kot 2 milijona dolarjev, kar bi se plačevalo v večletnih obrokih po približno pol milijarde lir na leto.

Seveda se mora po tem ravnati tudi politika odgovornih italijanskih oblasti glede jugoslovanskega uvoza v Trst in se zato vrše pogajanja za povečanje tega uvoza, kar bi omogočilo ustvarjanje potrebnih plačilnih sredstev za nova še obširnejša jugoslovanska naročila tržaški industriji.

Italijanska uprava, ki bo od danes tudi formalno upravljala Trst, mora čim prej in čim jasneje zavzeti odkrito stališče tudi do tega vprašanja.

Slavnostni sprejem pri polk. M. Stamatoviću

KOPER, 25. — Danes zvečer ob 17. uri je komandant vojaške uprave polk. Miloš Stamatović priredil svečan sprejem ob prenehanju delovanja vojaške uprave in prehodu oblasti na civilno upravo. Sprejem je priredil v prostorih kluba vojaške uprave. Udeležili so se ga med drugimi člana izvršnih svetov Slovenije in Hrvatske Jože Borštnar in Antun Pavlinić, generalni podpolkovnik Radivoje Jovanović, komandant korpusa, ter generalmajorja Mile Kilibarda in Božanič, državni tajnik za notranje zadeve Slovenije Mitja Ribičič, opolnomočeni minister prof. Jože Zemljak s člani gospodarske delegacije v Trstu in številni drugi.

KINO

Excelsior. 18.00: «Od tu do večnosti», Burt Lancaster, Montgomery Clift.
Fenice. 18.00 «Mogambo», Clark Gable
Rossetti. 18.30: «Plameni v Kalkuti», Denise Darcel, Patric Knowles.
Nazionale. 18.00 «Pot na jugu». Eleanor Parker, Ch. Heston.
Filodrammatico. 18.00: «Yankee paša», Jeff Chandler, Rhonda Fleming.
Arcobaleno. 18.00: «Francoska linija», Jane Russell Mladoletnim prepovedano.
Astra Rojan. 18.00: «Giuseppe Verdi», Anna Maria Ferrero in Pierre Cressoy.
Capitol. 18.00: «Kako se poročiti z milijonarjem», Marilyn Monroe, L. Bacall in B. Grable.
Cristallo. 18.00: «Sedmi pajčolan», James Mason in Ann Todd.
Grattacielo. 18.00: «Rojena za ljubezen», Van Johnson in Tony Martin.
Alabarda. 18.00: «Deviška kraljica», Jean Simmons, Stewart Granger, Deborah Kerr.
Ariston. 17.00: «Pesmi, pesmi, pesmi», Pampanini, Interlenghi, Sordi.
Armonia. 17.30: «Propad Habsburžanov».
Aurora. 18.00: «Sombrero», Montalban in A. M. Pierangeli.
Garibaldi. 18.00: «Ljubimci iz preteklosti», L. Amanda
Ideale. 17.30: «Poveljnik na Flying Moonu», R. Hudson.
Impero. 18.00: «Ne streljaj, poljubi me!» Doris Day, H. Keel.
Italia. 18.00: «Pred potopom», A. Cayatte. Prepovedano mladoletnim
S. Marco. 16.00: «Maščevalec», James Mason in Hary Clare.
Kino ob morju. Zaprto.
Moderno. 18.00: «Eva proti Evi», Bette Davis, Anne Baxter.
Savona. 17.30: «Tragična sarabanda», Stewart Granger in J. Greenwood.
Viale. 18.00: «Sto podoknic».
Vittorio Veneto. 18.00: «Sužnja greha», Silvana Pampanini. Mladoletnim prepovedano.
Azzurro. 18.00: «Cudovite dogodivščine Guerrina Meschina», G. Levrini, L. Ruffo, T. Lees.
Belvedere. 18.00: «Dolgo pričakovanje», C. Gable in L. Turner.
Marconi. 18.00: «Ubežniki ljubezni», J. Garfield, C. Rains.
Massimo. 18.00: «Tarzanov beg», Johnny Weissmueller in Maureen O'Sullivan.
Novo cine. 18.00: «Kocis, indijski junak», J. Chandler, J. Lund.
Odeon. 18.00: «Krasna zver», Miroslava.
Radio. 18.00: «En dan... vse življenje», Merle Oberon, Richard Todd in Les Genn.
Secolo. 18.00: «Vrtinec življenja», Anne Baxter, Ch. Laughton.
Skedenj. 18.00: «Človek iz železa».
Kino na Opčinah. 18.00: «Stara Amerika», barvni film, Doris Day, G. McRae, Ponovitev 27.X.
Venezia. 18.00: «Diamantski križ», Errol Flynn, Ruth Roman.

ADRIA EXPRES

ADEX IZLETI

6. in 7. novembra (dvodnevni)
TAR PRI PORECU
POREC
PULA
PAZIN

7. novembra (enodnevni)
TOMAJ
DUTOVLJE
KOSTANJEVICA
KOMEN
Vpisovanje do 28. okt.

13. in 14. novembra
REKA - OPATIJA
AJDOVSCINA-VIPAVA
BUZET

14. novembra
SEZANA
KOZINA
MATERIJA
OBROVO
Vpisovanje do 5. nov. pri «ADRIA-EXPRES» Ul. Cicerone št. 4. pritl. Telefon 29243

IZLETI - U.V.S.E.T. Turistični urad Ul. F. Filzi 5 - Tel. 35-519

7. novembra enodnevni izlet v
HERPELJE - KOZINO
MATERIJO
OBROVO
PODGRAD
Vpisovanje do 29. okt.

13. in 14. novembra dvodnevni izlet v
OPATIJO - REKO
ILIRSKO BISTRICO
Vpisovanje do 5. nov.

20. in 21. novembra dvodnevni izlet v
PAZIN
KANFANAR
ROVINJ
Vpisovanje do 12. nov.

Fašisti zažgali na Greti kulturni krožek „Rauber"

Fašistični atentatorji so polili leseno steno poslopja z bencinom in nato podtaknili ogenj, ki je poslopje skoraj popolnoma uničil - Ogorčenje demokratičnega prebivalstva

Izzivanje šovinističnih motoriziranih skupin na Općinah, v Križu in drugod

Mestni predel Greta je doživel preteklo noč tipičen fašistični atentat, kakršni so našim ljudem še v spominu od začetkov fašizma. V varstvu noči nekaj po 2. uri je skupina fašističnih kriminalcev podtaknila ogenj v kulturnem krožku «Rauber» na Greti v Ul. Cisternone. Gre za sedež kulturnega krožka, ki so ga naši ljudje s prostovoljnim delom zgradili leta 1947 in katerega so se po resoluciji Kominforma polastili kominformisti.

Fašistični atentatorji so vdrli na dvorišče za poslopjem, ki je večidel leseno, in skoraj pri tleh naredili luknjo v leseno steno. V notranjost poslopja so nato zlili bencin in ga zažgali. Plamen so takoj zajeli poslopje in se neovirano razširili po vsej notranjosti. Čeprav je na poklic slučajnih mimoidočih prišla kmalu na mesto policija z gasilci, je požar vendar skoraj popolnoma uničil poslopje z vsem inventarjem vred. Ohranjen je bil le del inventarja v zidanem delu poslopja. Nastale škode seveda na prvi pogled v opustošeno dvorano ni bilo mogoče preceniti, vendar gre za nekaj milijonov lir.

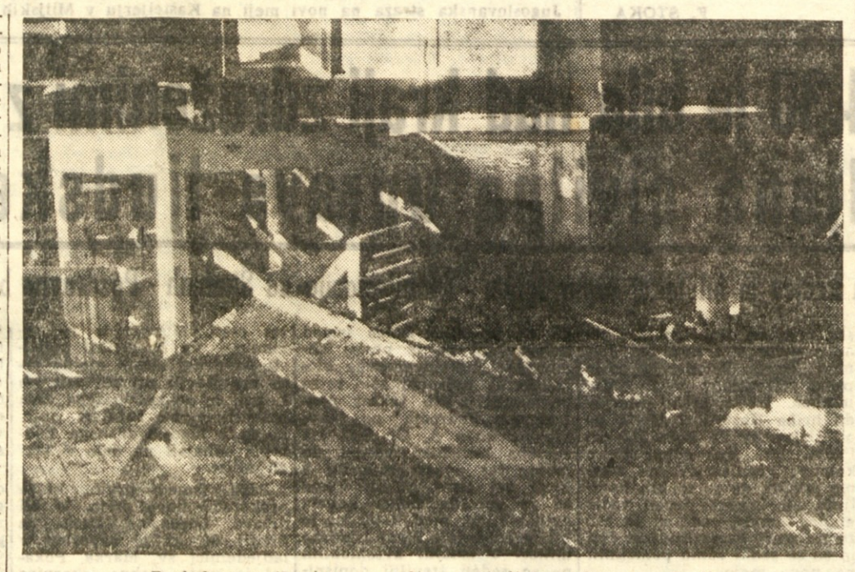

Pogled na notranjost upepeljenega kulturega doma na Greti

Med preiskavo okrog poslopja neposredno po požaru je policija našla v bližini, kjer so atentatorji naredili luknjo v steno, litrsko steklenico, v kateri je bilo še nekaj bencina. Steklenico je policija zaplenila.

Po opravljenem atentatu na kulturni krožek v tem pretežno slovenskem delu mesta, so se atentatorji v varstvu teme umaknili. Od oskbnika krožka smo že izvedeli, da so v noči pred dvema dnevoma neznanci vdrli na dvorišče krožka in raztresli večje število letakov s šovinistično vsebino.

Tiskovni urad policije o tem fašističnem atentatu ni izdal nobenega poročila čeprav izdaja podrobna poročila o najskromnejšem požaru trave. Tudi ni znano, da bi policija razen zaplembe bencinske steklenice, začela preiskavo za izsleditev fašističnih atentatorjev.

Požig kulturnega krožka na Greti je prebivalstvo tega mestnega predela kakor tudi demokratično in antifašistično prebivalstvo Trsta sploh, sprejelo z velikim ogorčenjem. Veliko ogorčenje vlada tudi med delavstvom v tovarnah, ki enodušno poudarja, da je prišel čas, da se vse resnično demokratične in antifašistične sile našega ozemlja združijo v enotno fronto, da preprečijo fašističnim elementom izvajanje tetorja nad našim ljudstvom in onemogočijo sejanje razdora v izključno škodo toliko potrebnega in zaželenega mirnega sožitja.

Izzivanje na Općinah in tudi v Križu

Včeraj zvečer okrog devete ure so se zbrali na Općinah tamkajšnji, ezuli in mladiči iz Villaggio del Fanciullo, ki so dobili še močno ojačenje vespistov iz Trsta. Nato so se z lestvami in vsakovrstnimi pripravami odpravili v vas lepit plakate. Bilo jih je okrog 200. Pri njihovem poslu jih je ščitila policija pod vodstvom treh inšpektorjev.

V ilustracijo ravnanja policije navajamo sledeči primer: Ena izmed žensk je protestirala, češ da ne pusti lepiti plakatov po svoji hiši. Tedaj je prišel eden od inšpektorjev in, ko mu je omenjena ženska ponovila svoj protest, je odgovoril:

«Gospa, bolje da molčite in ne izzivate pretepa. Navdušenje te mladine je danes tolikšno, da bi lahko prišlo do incidentov.»

Ko je ženska vztrajala pri svoji zahtevi, je inšpektor z ironijo odvrnil:

«Gospa, pomirite se, saj čez nekaj dni bomo prišli z vodno brizgalko in vam bomo vso fasado izmili.»

Ko je član našega uredništva, ki je kmalu za tem prišel tjakaj, zvedel za vso zadevo, se je odpravil k omenjenemu inšpektorju in se predstavil kot urednik našega lista. Vprašal je inšpektorja, če so lastniki hiš kakorkoli obvezani da morajo dopustiti lepljenje plakatov po svojih hišah. Inšpektor je odgovoril da ne, nakar se je začel izmikati, češ da ne ve, kdo bi bil dotični, ki je izrekel prej navedene besede (čeprav je bil on sam). Dejal je, da ne izključuje, da bi bil kdo kaj takega rekel, vendar je bil to gotovo le blagohoten nasvet (!).

Lepilci so nadaljevali s svojim delom po vsej Državni cesti, nakar so zavili na Proseško. Prišli so že do Društva, ko so se vaščani v večjem številu zbrali, da preprečijo nadaljnje lepljenje. Pričelo se je živahno razpravljanje med domačini in lepilci, ki so končno začeli zmerjati s ščavi zraven pa vzklikati «Viva Italia». Tedaj pa je policiji komaj uspelo, da je zadržala domačine, ki so z geslom «Na juriš» navalili proti izzivalcem. Domačini so izjavili, da dajejo 10 minut časa, da se lepilci odstranijo, ker bi sicer ne hoteli odgovarjati za posledice. Eden od inšpektorjev je obljubil, da bo to storil, vendar je skušal domačine prepričati tudi s takimi malo prepričljivimi besedami, češ vi ste starejši, vi imate glavo na mestu, kaj se boste zaganjali v te nerazsodneže.

V tem je prispel na križišče sredi vasi tudi novi kvestor s spremstvom številne policije. Lepilci so polagoma izginili, medtem ko so domačini ostali na straži. Med diskusijo in prerekanjem s policijo, ko so namreč člani policije pozivali ljudi naj gredo spat, so ti odgovarjali, da jim ničesar ne verjamejo, da zahtevajo dejstev in ne samo obljub, da zahtevajo spoštovanje memoranduma ter se pri tem sklicevali zlasti na točko, ki pravi, da bo podžiganje rasne mržnje strogo kaznovano. Tukaj pa se dogaja, so poudarjali ljudje, da policija take izzivalne nastope celo ščiti.

Tudi na Proseku so ljudje na straži. Podobno razpoloženje vlada tudi v Križu kjer so domačini okoli 22. ure nagnali ezule, ki so prišli izzivat. Ljudje komentirajo obnašanje ezulov takole: Ko so se naselili v Križu so bili zelo pohlevni. Polagoma so jim zrasli grebeni, zdaj pa že domačinom groze z «ande via dalla nostra terra».

Kljub vsemu, „Giornale" postane „Piccolo"

Danes se «Giornale di Trieste» spoji s starim fašističnim listom «Piccolo» in izide v posebni številki z obema glavama. S tem dobi profašistična usmerjenost «Giornala» po osmih letih tudi formalno zunanje potrdilo, saj je vsa ta leta dejansko ubiral stopinje za «Piccolom» in bil vedno zvest njegovim tradicijam. List torej menja le ime, ne pa bistva, ki je bilo vedno črne barve.

Tako se vrača «Piccolo», ki ga proglašajo za glasilo iredentizma, ki pa je v resnici vedno zagovarjal interese najbolj reakcionarnih krogov, zvesto služil fašizmu in po letu 1943 tudi nacizmu. Po namerah lastnikov tega lista naj bi povratek Italije tudi pomenil povratek starih časov in strupene protislovenske in protiljudske tradicije, kar pa ni v skladu niti z današnjo stvarnostjo niti s sporazumom, ki je dodelil Trst Italiji.

Einaudi in Scelba 4. novembra v Trstu

4. novembra na italijanski državni praznik, prideta — kot javlja agencija ANSA — v Trst predsednik republike Einaudi in predsednik vlade Scelba. V Trstu bosta pregledala čete.

Električni tok ubil kamnoseka

V nedeljo zgodaj popoldne je 48-letni delavec Friderik Pertot iz Nabrežine našel svojega sotovariša 39-letnega Martina Sulčiča s Križa št. 71 naslonjenega na marmorni plošči, katero je še malo prej čistil s pomočjo posebne električne naprave. Ker Sulčič ni dajal nobenega znaka življenja, je Pertot alarmiral ostale delavce, ki so bili zaposleni v kamnolomu podjetja Gorlato in ti so najprej izključili električni tok in nato obvestili o zadevi policijo, ki je prišla na mesto s policijskim zdravnikom. Slednji je ugotovil, da je smrt nastopila verjetno zaradi premočnega toka.

Truplo nesrečnega Sulčiča so odpeljali v mrtvašnico križkega pokopališča, kjer je na razpolago sodnim oblastem.

Leteči krožnik nad našim ozemljem...

Že mnogokrat smo slišali in brali o letečih krožnikih ter zmajevali z glavami. Včeraj pa so videli tak leteč krožnik mnogi ljudje iz Trsta in okolice. Tako nam je nekdo povedal, kako je zjutraj iz Ul. Fabio Severo ob 6.20 videl leteti proti vzhodu nad Razklanim hribom žareč svetel predmet, v jajčasti obliki živozelene barve z repom oranžaste barve.

Enak pojav so opazili tudi ljudje, ki so čakali na avtobus v Bazovici. Ti so zagledali žareči predmet po njihovem pripovedovanju ob 6.15, kako je iz smeri Opčin letel proti Kokoši, in pravijo, da je imel obliko rdeče krogle z dolgim modrikastim repom. Tipično za ta rep je bilo, da se ni končal v konico. V Bazovici je videlo pojav nad 20 ljudi. Pri zadevi je zanimivo, da so nekaj minut prej videli «leteče krožnike» tudi v Anconi, Pesaru itd., kako so leteli čez Jadransko morje proti vzhodu.

ZAHVALA

Ob bridki izgubi našega dragega

STANISLAVA MILIČA

se zahvaljujemo gg. duhovnikoma, predstavnikom in agentom policije, godbi, pevcem, darovalcem venacev in cvetja ter vsem, ki so z nami sočustvovali, posebno še domači mladini.

Užaloščeni starši, sestra in ostalo sorodstvo.

Slivno, 24. oktobra 1954.

ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

V četrtek 28. oktobra 1954 ob 20. uri v kinodvorani v SKEDNJU premiera

„VOLPONE"

Neblaga komedija v treh dejanjih (6 slikah)
Spisal: Ben Johnson
Režiser: Slavko Jan k.g.
Prevedel: Fran Albrecht
Scenograf: Marijan Pliberšek k.g.
Kostumi: Mija Jarčeva k.g.

Osebe:
Volpone, bogat Levantinec - Rado Nakrst; Mosca, njegov priskledník - Stane Starešinič; Voltore, notar - Modest Sancin; Corbaccio, star oderuh - Stane Raztresen; Corvino, trgovec - Jožko Lukeš; Leone, kapitan, sin Corbacciov - Miha Baloh; Colomba, žena Corvinova - Tea Starčeva; Canina, kurtizana - Nada Gabrijelčičeva; Julij Guštin; Sodnik - Poglavar sbirrov - Danilo Turk; I. sluga - Silvij Kobal; II. sluga - Srečko Košir; Sluga pri Corbacciu - Josip Fišer.

V petek 29. oktobra 1954 ob 20. uri v kinodvorani v SKEDNJU ponovitev.

Prodaja vstopnic pri blagajni kina v Skednju v četrtek 28. t. m. in v petek 29. t. m. od 11. do 13. in od 17. do 20. ure.

Izleti

Motoklub «Amator» organizira 7 novembra izlet v Ajdovščino in Opatijo. Vpisovanje na sedežu do 27. t. m.

Darovi in prispevki

ZA TEDEN NASEGA DIJAKA so darovali: Josip Pribac iz Benetk 2.500 lir, Franc Bizjak iz Predila 1.100, Xenija Vidali iz Milana 1.000, Pavel Jesih iz Rima 300, dr. Vekoslav Bukač iz Rima 500, Franc Marroni iz Trevisa 200.

Mali oglasi

FANTE IN DEKLETA stare do več 15 let išče kartoniranje tvornica Pisati na upravo morskega dnevnika.

RADIO

TOREK, 26. oktobra

KOPER

254,6 m ali 1178 kc.

Poročila v slov. ob 5.40, 7.45, 13.30, 19.00 in 23.30. Poročila v ital. ob 6.15, 12.45, 19.30 in 23.00.

6.45 Jutranja glasba; 6.50 Pregled tiska; 7.00 Koledar; 7.20 Ženski kotiček; 11.30 A. P. Borodin: Simfonija št. 2 v h-molu, dirigira Erich Kleiber; 13.15 Zdravstveni nasveti; 13.45 Zabavna glasba; 14.15 Beleke iz medicine; 14.45 Kulturno življenje na Primorskem; 15.00 Slovenske fantje in veseli godci igrajo za dobro voljo; 17.00 Iz baletnih šult P. I. Čajkovskega; 17.30 Srbske in dalmatinske narodne pesmi; 18.00 Poročila v italijanščini; 18.15 Koncert pianistke Magde Russy (Muenchen); A. Uhl: Sonatina 1947; Heinz Schenker: 5 etud op. 10; Cerovšek: Bagatele (prva izvedba); 18.55 Spored zabavnih in plesnih melodij; 19.20 Sport; 20.00 Richard Strauss: «Elektra», opera v 1 dej., dirigent Dimitrij Mitropulos; 21.45 Plesna glasba; 22.15 Glasba za lahko noč.

TRST II.

11.30 Lahki orkestri; 12.00 Pravljice za vsakogar; 12.10 Za vsakogar nekaj; 13.00 Glasba po željah; 14.15 Kulturni obzornik; 14.25 Plesna glasba ameriških odmevi; 17.30 Jugoslovanski čajanka; 18.00 Harmonika; 18.15 Koncert za violino in orkester; 19.00 Operne duete pojeta Renato Kabiljo in dermac in Marijan Kos; 19.15 Pripovedovanje; 19.30 Sport; 20.00 Šola in vzgoja; 20.30 Plesne melodije; 21.00 Lepe melodije in lepi glasovi; 21.30 Radijski oder - Ugo Betti «Inšpekcija», drama - V. 3 dej.; 23.00 Slovenske pesmi; 22.30 Pestra glasba; 23.00 Plesni tango in valček.

TRST I.

9.00 Operni zbori; 15.00 Iz Verdijeva Tellaja; 21.00 Skladbe Berlioza, Mendelssohna, Liszta, Wolf-Ferrarija in Čajkovskega.

SLOVENIJA

327

Končno združeni z matično domovino

Straža JLA na Kašteljerju. V ozadju Trst.

V Škofijah.

V Škofijah se je zbrala popoldne velika množica ljudi.

Član Ljudske milice ob prihodu na novi blok pri Elerjih zapira zapornico.

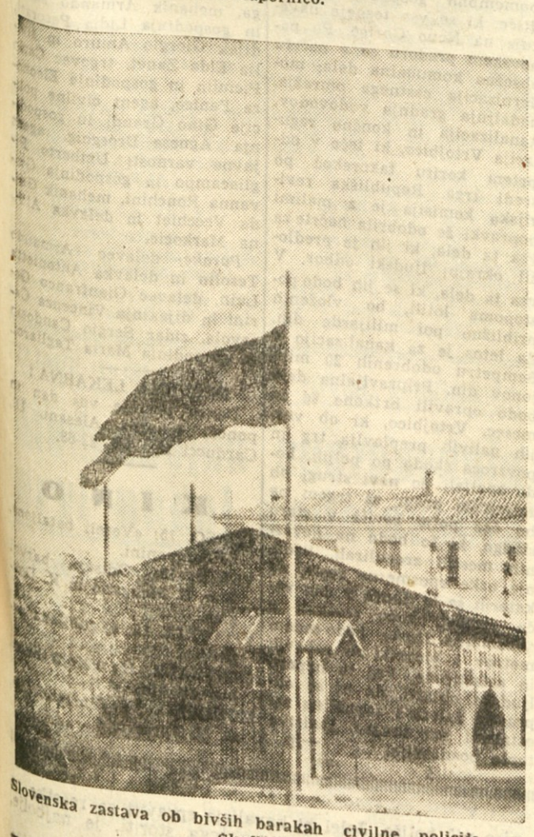

Slovenska zastava ob bivših barakah civilne policije na Škofijah.

DR. ALEKSANDER LENARD: LEPOTE IN STRAHOTE AFRIKE

Osvoboditev kolonialnih narodov

Podjarmljeni dobro plačujejo svoje tirane - Prva kolonizacija - Gonilna sila za raziskovanje - Trdnjave ob izlivih rek - Lizbona obogati s trgovino, podkralji pa na račun kraljestva - Kaznjenci ustanove državo - Najbolj so zlorabljali sužnje Portugalci - Najlepši vrtovi na svetu - Huilla in Bihe - Dežela izvirkov - Polutanske poljedelske kolonije - Koloniji Mozambik zapoveduje tuji kapital - Pravilna rešitev kolonialnega vprašanja je fobija za kolonizatorje - Dinamični narodi in nove ideje

4.

Sedaj poglejmo, zakaj so kolonialni narodi izgubili zaupanje v belce in kaj je prav zaprav kolonizacija.

Kolonizacija je naselitev v tuji deželi; naseljeni so tujci, ki imajo protizakonito ali nepravilno volilno pravico, včasih pa te pravice nimajo niti naseljenci še manj pa domačini, ker jim diktira tuja oblast, navadno pod pretvezo, da najbolje ve, kaj je dobro za domačine in naseljence. Na tak način so kolonije prisiljene, da plačujejo, in dobro plačujejo tiranstvo.

Prva kolonizacija je bila portugalska, potem španska, nato holandska in končno francoska in angleška. Vsaka dežela je ustvarila s svojo lastno iznajdljivostjo poseben sistem kolonizacije.

V osemnajstem in devetnajstem stoletju so se vršile velike bitke med Francozi in Angleži zaradi kolonij. Po letu 1870 se je pričela nova kolonialna doba: Nemci in Italijani — pozni došleci v kolonizacijo — so zasedli nekatere dežele. Po vojni leta 1914 pa se je rodila ideja mandatov.

Portugalski kolonizatorji

Portugalci so bili do leta 1400 popolnoma majhen narod. Imeli so primitivno mornarico, ki je bila mnogo slabša od feničanske ali pa tiste, ki so jo imeli tedaj v pristanišču Dieppe in v Genovi.

Portugalska dejavnost se je razvila najprej ob obalah Maroka; počasi so prodrli v notranjost dežel, vendar še niso prišli dalje od obal portugalske Gvineje; napredovali so zelo počasi.

Po letu 1840 je bila raziskana vsa severna Afrika. Od julija 1497 do oktobra 1499 je trajalo potovanje raziskovalca Vasca de Gama; s pomočjo vetra je dosegel obalo Indije. Flota Alvareza Gabrala je bila izredno važna, ker je odkrila Brazilijo. To odkritje je bilo slučajno, ker se je ekspedicija pustila voditi po vetru.

PORTUGALSKA IN NJENE KOLONIJE

	Kvadr. milje:	Prebivalstvo:	Gostota na kv. miljo:	Glavno mesto:	Prebivalstvo gl. mesta:
Portugal	34.500	8,312.000	240	Lizbona	784.000
Azori	922	285.000	309	Angra	12.500
Madeira	314	250.000	796	Funchal	40.000
Macao	5	157.175	31.435	Macao	157.175
Vzhodni Timor	7.329	474.000	66	Dilly	7.000
Angola	488.000	3.788.000	7	St. Paul de Loanda	40.000
Kapverdski otoki (Cape Verde otoki)	1.516	181.000	119	Praia	6.000
Mozambique	298.000	5,081.000	17	Lourenco Marques	48.000
Portugalska Gvineja	14.000	315.000	25	Bolama	4.000
St. Thomé Principe	372	60.500	163	Sao Thomé	3.200
SKUPNO:	844.958	18,939.675			

Vasco de Gama

Vasco de Gama je s svojim potovanjem uvedel v Evropo 5 začimb: poper, vanilijo, ingver, muškatni oreh in dišavne klinčke. Zatem so ga poslali ponovno v Indijo.

Mnogi ljudje dandanes ne vedo, da je bila gonilna sila za raziskovanje, ki je prepojila pustolovce v srednjem veku začimba in ne zlato, posebno začimbe iz Arabije, Vzhodne Afrike, Zanzibara in Indije.

Leta 1503 je pričel Vasco de Gama svoje drugo potovanje. Omogočila mu ga je vojaška politika. Vasco de Gama si je prizadeval, da bi osnoval trdnjavo na glavnih točkah ob izlivih rek v morje. Ta človek je bil izredno okruten.

Portugalci so nemudoma zavzeli deželi Goa in Malacca in še tri druge (Cap, Ormuse, Beaubais). Vse so predstavljale važne položaje in veličastne trdnjave. Portugalci so imeli celo vrsto velikih podkraljev, kakor D'Almeida (1505 do 1508) in Alfredo d'Albunquerque (1507—1516). Ker so Arabci držali monopol trgovine so se pričeli Portugalci bojevati z njimi.

Zavzeli so Malacco. Prišli so do Sundskih otokov, Kitajske in Japonske. Ustvarili so si položaje na obali Afrike. Pričeli so trgovati na svojih bojnih ladjah. Trgovali so predvsem s svilo, biseri in kalikom (blago).

Lizbona je v šestnajstem stoletju izredno obogatela. Gostije in prazniki so se vrstili skozi vse stoletje. Luksuzna trgovina je prospevala. A proti koncu te dobe so podkralji, oficirji in uradniki obogateli na račun kraljestva. Verski fanatizem je rastel in krščevali so domačine s silo, kar je v splošnem slabo vplivalo. Njihova sijajna podjetnost je pričala o presenetljivi iznajdljivosti, a ni dolgo trajala.

Brazilija

V istem času se je razvijala Brazilija 50 let, ne da bi se Portugalci zanjo brigali. Vanjo so prihajali pustolovci, pošiljali pa so tja tudi kaznjence, ki so se ženili z domačinkami in so ustanovili državo Sao - Paolo.

Konec osemnajstega stoletja je bila Brazilija že bolj gosto naseljena, kakor Portugal sam. Portugalski kralj se je preselil v Brazilijo in je tam živel sedem let.

Leta 1822 je postal sin portugalskega kralja — Pedro — kralj Brazilije.

Portugalska je ustvarila velik imperij okrog Indijskega oceana, ki pa ni dolgo obstajal. Osnoval je nehote tudi največji imperij v Južni Ameriki — Brazilijo, ki je bila prenapolnjena s sužnji. Noben narod ni uporabljal in zlorabljal sužnjev v večji meri, kakor portugalski. Portugalci so prvi uvedli suženjstvo in so bili zadnji, ki so ga odpravili. Od leta 1820 Brazilija ni več portugalska, čeprav so jezik, običaji in tradicije njihove. Mnogo Nemcev in Poljakov se je tam naselilo, vendar so se do naših dni tja izseljevali tudi Portugalci.

Od ostalih kolonij so se ohranile veličastne razvaline v Afriki. Te bi bile še lepše, če ne bi od l. 1885 do l. 1830 Portugalcem nasprotovala Anglija. Azori, Madeira in Kapverdski otoki (Cape Verde), ki štejejo 181.000 prebivalcev na 1516 kvadratnih milj, predstavljalo najboljšo postojanko za pot v Brazilijo, čeprav so samo vrsta vulkanskega skalovja, ki je podvrženo grozni puščavski klimi.

Portugalska Gvineja

Na gvinejski obali so imeli včasih Portugalci tudi velike posesti. Danes jim ostaja le Portugalska Gvineja v velikosti 14.000 kvadratnih milj s 351.000 prebivalci, iz katere niso napravili ničesar. Ta nezdrav predel, ki predstavlja nekako vdrtino afriške celine ima zaostalo prebivalstvo in je poln močvirij. Boljša je vrsta otokov, ki se nahaja v Gvinejskem zalivu Principe and San — Thome, ki je skoro na ekvatorju. Klima je zdrava in otočje ima okrog 800 kv. km površine s 60.500 prebivalci.

(Nadaljevanje sledi)

«Prostovoljni črnski vojak».

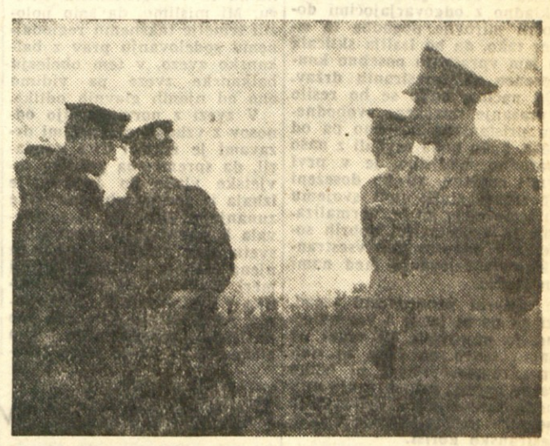

Oficirji JLA v razgovoru s člani civilne policije v službi na hribu Kašteljerju.

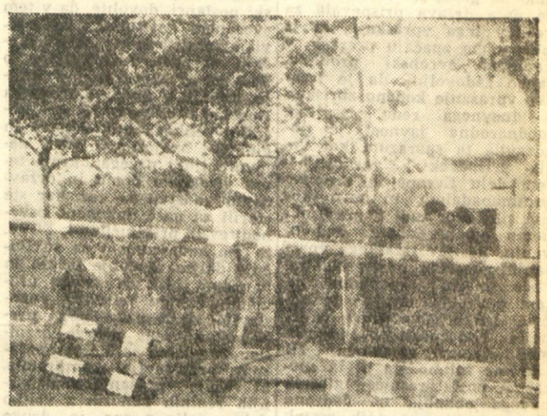

Postavljanje novega jugoslovanskega bloka v Elerjih.

V Škofijah so bili vsi uradi, kakor tudi trgovine odprti še ob 7. uri zjutraj.

(Fotokronika Mario Magajna)

FRANCE BEVK:

Tuja kri

ODLOMEK

4.

Teta Lizabeta, Jermolova starejša sestra, ki je bila zgoraj odšla služit v mesto in se omožila z nekim uradničkom, jo je vzela k sebi. Bila je brez otrok, potrebovala je družbine, Ivanki pa so se s tem odprle mestne šole. Bila je presrečna; zdelo se ji je, da se ji izpolnjujejo tihe sanje, ki bi jih bila komaj znala izraziti z besedami. Postala bo učiteljica. Oči so ji v mislih strmele v neslutene užitke, ki si jih je obetala od življenja.

Vsako leto bolj gosposka in bolj nežnih rok je o velikih počitnicah prihajala domov. Vzbujala tiho zavist pri bratu in sestri. Ta dva sta bila šolske cekarje že obesila na klin, da se je na njih nabiral prah, in sta bila poslej kot prirastla na tiste bregove. Bolj Tona kot Štefan, ki se je pozimi in v deževnih dneh učil mizarjenja, četudi mu nista dišala oblič in sveder. Ljubša mu je bila sekira, ki se od deških let ni več ločil od nje, kakor da mu je prirasla k roki.

Neke pomladi je odšla od hiše Tona. Že dalj časa je bila nekam vase zaprta in molčeča, materi ni več privoščila odkritega pogleda. Jermolka je le slutila vzrok. Resnica, da Jakob ni njen pravi oče, ji že dolgo ni bila več tuja, a je bržkone iz kvant zvedela kako podrobnost, ki ji je kot senca legla na dušo. Katri je bilo težko, kadarkoli je pomislila na to, a kaj je mogla storiti? Take rane zaceli le življenje. Dekle se je bilo tudi naveličalo siromaštva in ponošenih oblek za praznike... Ko se je nekoč vrnila s sejma v trgu, je začela pospravljati svoje stvari.

«Kam?» jo je vprašala mati.

«Služit. K Vrhovcu.»

Vrhovec je bil kmet na oddaljeni samoti za Gabrovcem, Jermolka ga je poznala komaj po imenu. Slišala je, da mu je žena nevarno zbolela. Tiha skrb jo je stisnila za srce. Morala je sprejeti, kar ji je nudilo življenje. Hčeri ni mogla braniti, da gre svojo pot. Za zmeraj ni mogla ostati pri hiši.

Tisto poletje se je vrnila Ivanka; le nekaj dni za tem, ko se je bil Štefan poslovil in se z očetovim lesenim kovčkom odpeljal k vojakom. Uradniček, njen ujec, se je bil prehladil in umrl za pljučnico. Teta, ki je ostala sama z majhno pokojnino, ji je na ljubezniv način pokazala vrata, od doma pa ni mogla pričakovati pomoči. Tako so se na mah razblinile njene sanje. S polnimi prsi joka je stopila v domačo izbo, četudi se je poskušala smehljati.

«Tu sem,» je rekla in postavila kovček na klop.

«Zdaj nisi niti kmetica, niti učiteljica,» je menil oče.

Da, res; saj tega se je bridko zavedala. Stisnila je ustnice, da bi ne zajokala, a so se ji goste solze usule po licih. Da bi jih skrila, se je zagledala skozi okno.

Katri se je zasmilila.

«Vsake roke najdejo dela,» je rekla.

Ivanka ji je bila hvaležna za te besede, vendar to ni bilo tako preprosto. Poskusila je že v mestu, a so ji ponudili tako nizko plačo, da bi od nje ne mogla ne živeti ne umreti. Proti pričakovanju se ji je že tiste dni nasmehnila skromna sreča. Grohar, krčmar in trgovec v Sopotju, ji je ponudil službo knjigovodkinje. Pomagala mu bo tudi pri italijanskem dopisovanju, da se tujci ne bodo posmehovali njegovemu pomanjkljivemu znanju jezika. Za to bo dobivala hrano in nekaj lir za nameček. «Komaj za cunje,» kot se je izrazila mati. Spat lahko hodi domov; pol ure v breg, kaj pa je to za mlade noge!... Ni bilo tisto, o čemer je zmeraj sanjala, a je imelo vsaj rahel priokus samostojnega, svobodnega življenja.

Tisto jesen je neki večer Tona iznenada stopila s svežnjem v izbo in pozdravila s skrivnostnim smehljajem na licih.

«Kaj pa ti?» se je zavzela Jermolka.

«Pri vas ostanem nekaj časa. Ali smem?»

«Smeš. Ali si pustila službo?»

«Ne. Pač — kakor se vzame. Omožim se.»

Krepka, samozavestna, zagorela v obraz je z dolgim, hribovskim korakom stopila po izbi. Bila je manj podobna dekli kot mladi, zdravi kmečki gospodinji. Ustavila se je ob kamri in se z izrazom vdanega zadoščenja ozrla po obrazih.

«Kdo je ženin?» je vprašal oče.

«Vrhovec. Jutri pride snubit. Midva sva že domenjena.»

Jermolka je to že dolgo slutila in si na tihem tudi želela. Vrhovcu je bila že pred meseci umrla žena. In ne bo prvič, da bo v takem primeru dekla ostala za gospodinjo pri hiši. Vrhovec je bil nekoliko prestar za Tono, a saj ga ni jemala iz ljubezni. To je ni plašilo, če je pomislila na sebe in na Jakoba. Povezalo ju bo življenje, če ne bosta zahtevala od njega več kot jima more dati.

«Če je vama prav, bo prav tudi nam,» je dejala; pri tem so se ji od ganotja zatresle ustnice.

Tega danes ta dan ni mogla reči za Ivanko...

3.

Tega danes ta dan ni mogla reči... Katra se je zdramila iz misli in pogledala na uro. Začudila se je, da je še tako zgodaj. Imela je občutek, da je minilo že več ur, ko je v mislih prehodila postaje svojega življenja. Med podobe preteklosti se ji je vpletala sedanjost: prikazoval se ji je Ivankin obraz in zopet izginjal.

Bila je že izmučena od let in bi rada v miru živela brez zunanjih in notranjih pretresov. Tona in Štefan ji nista več belila las, le Ivanka, če je samo pomislila nanjo, jo je navdajala s skrbjo. Po zunanjosti vsa očetova, a drugače «pokrita rihta», težko umljiva in malce čudaška, kot je bila ona v mladosti, dokler je ni umirilo življenje. Njen pogled, kakor da zmeraj nekaj skriva za bregom in bo že v naslednjem trenutku storila kdo ve kaj nepričakovanega. In Jermolka se je najbolj bala prav tistega na hčeri, kar jo je najbolj spominjalo nanjo iz mladih let.

Za Ivanko tudi ni lahko, to si je priznala. Bila je kot nezrel sad, ki ga je otresla nevihta.

Tega ni bila ona kriva. Grohar ji je bil tudi že namigaval na preslabe čase, da bi si mogel privoščiti uradnico. Vse življenje ne bo mogla ostati kot gospodarski priveseк pri revni hiši. Kdo bi ji zameril, če misli na možitev? Tudi ona, Katra, je že kdaj pomislila na to. A ko se je ozrla okrog — kdo bi bil zanjo? — se je najrajši tiho pomuznila mimo tega vprašanja... V tistem trenutku je vedela le eno, da Umberto Zanzara ni zanjo. Ne le zaradi tega, ker je tuje krvi; v normalnih razmerah ne bi imela predsodkov. Hanzeja bi se oklepala, tudi če bi bil cigan, če bi jo le maral. Zdaj pa ji je bilo, kakor da jo silijo, da bi se objela in posorodila z nekom, ki jo tepe in sramoti. Tudi ji ni bilo tuje, kako ljudje gledajo na te stvari. A ni bilo samo to. Umberto je bil sin človeka, ki je bil prišel od nekod z juga in se naselil v hiši in trgovini domačina, Okončarja, ki ga je bila banka pognala na dražbo. Ljudje so ga imeli za vohljača, ki vsako besedo nese karabinjerjem na nos in mu niso zaupali. Dolžili so ga Okončarjeve nesreče, ki je bil kmalu nato umrl; Okončarica, Marjeta, pa se je s svojim sinom in hčerjo, Filipom in Marico, preselila v borno bajto v Robidnici. Bolehna in zagrenjena je v ljudeh netila sovraštvo proti priseljencu. Senca te mržnje in prezira bi poslej padla tudi na njihovo hišo.

«Ne!» je Katra na to porazno misel rekla naglas, kakor da se je šele tedaj do konca odločila.

Petrolejka je gorela z visokim plamenom in se kadila. Otrnila je stenj in se zopet ozrla na uro. Bila je vsa izmučena kot stepena; morala je leči, četudi je vedela, da tisto noč ne bo spala.

Zaklenila je hišna vrata, a se je v trenutku premislila in jih zopet odklenila. Morda se Ivanka še vrne. V kamri se je ozrla po možu, ki je ležal po strani in ji obračal hrbet. Po njegovem tihem dihanju je spoznala, da še ne spi. Bržkone so mu glasovi, ki jih je ujel skozi pod, vzeli sen

(Nadaljevanje sledi)

Tudi letos bo izšel «Jadranski koledar». Hkrati s Koledarjem pa boste mogli dobiti za majhen denar tudi letošnje knjige «Prešernove družbe». Odlomek, ki ga objavljamo, smo vzeli iz zanimive povesti našega primorskega rojaka Franceta Bevka, «Tuja kri»

TRST, torek 26. oktobra 1954

VREME Vremenska napoved za danes: Pretežno oblačno s krajevnimi padavinami. V popoldanskih urah se bo vreme nekoliko izboljšalo. — Včerajšnja najvišja temperatura v Trstu je bila 18.9 stopinj; najnižja pa 14.1 stopinj.

PRIMORSKI DNEVNIK

RADIO Opozarjamo vas na sledeče oddaje: **Koper:** 20.00: Richard Strauss: «Elektra», opera v 1 dej. — **Trst II.:** 18.00: Hačaturjan: Koncert za violino in orkester. — **Trst I.:** 9.00: Operni zbori. — **Slovenija:** 15.45: Slovenske narodne pesmi pojo Tri Polonce in baritonist Miro Gregorin.

Govor maršala Tita v Zvezni ljudski skupščini

(Nadaljevanje s 1. strani)

ljudstvo utrpelo pod fašistično vladavino.

Pričakujemo, da bo italijanska vlada pokazala tako pripravljenost tudi pri izvajanju vseh določil posebnega statuta tržaškega sporazuma. Našim rojakom v Trstu pa zagotavljamo, da bodo predmet stalne pozornosti in bratskih čustev naših narodov in njihovih voditeljev. Želimo jim, da bi v vzdušju medsebojnega razumevanja, sodelovanja in strpnosti postali most, ki bo vodil k nadaljnjemu zbliževanju med narodi Italije in Jugoslavije.

Se eno zelo pomembno določbo vsebuje londonski sporazum o Trstu. To določilo se nanaša na obveznost Italije, da ohrani tržaško svobodno pristanišče. S tem se priznava mednarodni značaj tržaškega pristanišča in njegov pomen za države tržaškega zaledja. Ustanovitev svobodnega pristanišča v Trstu je treba izvesti skladno z odgovarjajočimi določili mirovne pogodbe in sicer tako, da bo Italija sklicala o tem vprašanju posebno konferenco zainteresiranih držav. Od načina, kako se bo rešilo vprašanje tržaškega svobodnega pristanišča, posebno pa od tega, kako bodo ravnali z našo narodno manjšino, je v prvi vrsti odvisno, ali bo doseženi sporazum služil tudi svojemu širšemu cilju, to je, normalizaciji in vzpostavitvi dobrih sosedskih odnosov ter vsestranskemu sodelovanju med nami in Italijo.

Slenerni neodgovorni izpad, ki ga ne bi takoj z vso odločnostjo preprečili, bi vrgel ne samo senco na črko in duh sporazumov, temveč bi lahko resno ogrozil pridobivanje nujnega zaupanja in ustvarjanja pogojev za sodelovanje v obojestransko korist.

Tovariši in tovarišice, s tega mesta bi rad poudaril, da smo ne glede na žrtve, ki jih je naša država prispevala za rešitev tega vprašanja, ki je po svojem značaju preraslo v zapleten evropski problem, lahko zadovoljni, da je tržaško vprašanje končno zbrisano z dnevnega reda. Najširša mednarodna javnost je pozdravila ta sporazum kot velik prispevek k varnosti v tem delu Evrope, h krepitvi protinapadalnih in miroljubnih sil kakor tudi k miroljubnemu mednarodnemu sodelovanju. Rešitev tržaškega vprašanja ni samo odstranila žarišče možnih spopadov na tem področju, temveč je odprla perspektive nove srečnejše bodočnosti v odnosih med dvema sosedoma. Mi iskremo želimo, da bi ta sporazum postal resničen glasnik novega obdobja na Jadranu in na naših zahodnih mejah z vzpostavljanjem takšnega vsestranskega sodelovanja in medsebojnega razumevanja, kakršnega v preteklosti ni bilo mogoče uresničiti zaradi vrste objektivnih in subjektivnih težav. Trdo smo prepričani, da se z rešitvijo tržaškega vprašanja odpirajo široke možnosti za razvoj gospodarskega, kulturnega in političnega sodelovanja, ki bo v interesu obeh držav.

Mi ne bomo samo z veseljem sprejeli vsako pobudo, temveč bomo tudi sami dajali pobude, da pride čimprej do sodelovanja tako na gospodarskem kot na kulturnem področju. Tem ciljem služijo nedvomno tudi pozitivne, razumne in realistične izjave odgovornih italijanskih državnikov glede bodočih perspektiv odnosov med Italijo in Jugoslavijo. Prepričan sem, da bomo, ko se bomo med seboj še bolje spoznali, ko se nam bo nudila priložnost, še bolj neposredno izmenjati svoja mnenja, sposobni napraviti tudi nadaljnji odločni korak za še bolj vsestranski razvoj naših medsebojnih odnosov in medsebojnega sodelovanja», je poudaril predsednik Tito

Glede balkanske zveze je predsednik Tito dejal, da predstavlja instrument miru ne samo zaradi tega, ker predvideva skupen odločen nastop proti morebitnemu napadalcu, temveč tudi zaradi tega, ker predvideva pogodba o zvezi vsestransko intenzivno sodelovanje. Uresničenje balkanske zveze in doseženi sporazum o Trstu predstavljata odločen korak k nadaljnji normalizaciji razmer in krepitvi varnosti v tem delu Evrope.

«V sedanjem mednarodnem položaju, je poudaril predsednik Tito, se pred mednarodno skupnost postavlja alternativa: ali sožitje v življenju ali sožitje v smrti. Potrebno je, da se zavedamo, da zahteva sožitje v življenju najaktivnejše sodelovanje. Sožitje zahteva vsakodnevno reševanje skupnih vprašanj in odstranjevanje zaprek, ki ovirajo skupne napore za vzpostavitev trdnega miru v svetu. Čeprav je tako aktivno sodelovanje danes samo ideja, moramo upoštevati dejstva, kakršna so, in pričakovati aktivno sodelovanje v prvem trenutku le v regionalnem okviru. Mi mislimo, da smo položili temelje takšnemu regionalnemu sodelovanju prav z balkansko zvezo, v tem obeležju balkanske zveze pa vidimo eno od njenih glavnih odlik».

V zvezi z normalizacijo odnosov z vzhodnoevropskimi državami je maršal Tito poudaril, da sprememba politike sovjetske vlade do Jugoslavije izhaja iz spremembe sovjetske zunanje politike, ki je prispevala k zmanjšanju napetosti v svetu prav zaradi tega, ker se njena sedanja politika v veliki meri razlikuje od njene politike v preteklosti. To zmanjšanje napetosti je ustvarilo po mišljenju predsednika Tita možnosti, ki jih je treba izkoristiti. «Prepričan sem, da bi prav v tem pogledu zahodne države, med njimi zlasti ZDA, lahko odigrale pomembno vlogo. Tu se opiram predvsem na naše lastne izkušnje in na dragoceno pomoč, ki so jo ZDA skupno z Veliko Britanijo in Francijo nudile naši državi v najtežjih trenutkih in jo še vedno nudijo».

Glede bruseljskega pakta pa je predsednik Tito dejal: «Če bo bruseljski pakt imel prventsveno nalogo, da deluje v smeri notranje evropske stabilizacije in odstranjevanja nasprotujočih si elementov, tedaj bo vsekakor olajšal združitev Evrope in odigral pozitivno vlogo. Če pa bo ta pakt pretežno značaja vojaške grupacije blokov, tedaj bo preigral svoj namen in postal element krepitve neenotnosti, ne samo v Evropi, temveč v svetu sploh».

V zvezi s stališčem Jugoslavije do bruseljskega pakta je maršal Tito dejal: «Razume se, da ta pakt ni takega značaja, ki bi v popolni meri odgovarjal našim pojmovanjem o iskanju miroljubnih poti za reševanje mednarodnih vprašanj. Toda z druge strani mi ne moremo zavzeti negativnega stališča do tega pakta, temveč nasprotno smatramo, da se moramo truditi najti za nas ustrezne oblike sodelovanja s članicami tega pakta in to skupno z našima zaveznicama Grčijo in Turčijo na regionalni osnovi. Nadaljnji razvoj in pozitivna vrednost tega pakta zahodnih držav bosta pokazala, v kakšni meri in na kakšni podlagi je mogoče naše sodelovanje s to evropsko skupnostjo».

Pozdravni govor J. Beltrama

Tovariš Beltram je v svojem pozdravnem govoru med drugim dejal: «Tovariši ljudski poslanci, dovolite, da v tem svečanem trenutku, ko najvišji predstavniki jugoslovanskih narodov razpravljajo o doseženem sporazumu z Italijo, izrazim v imenu Okrajnega ljudskega odbora Koper občutke velikega zadovoljstva in globoke hvaležnosti vseh delovnih ljudi našega okraja temu visokemu domu in državnemu vodstvu za vse, kar ste storili za našo dokončno osvoboditev in priključitev k FLRJ. S tem sporazumom se zaključuje daljše razdobje težkih in napornih bitk za zmago pravičnih zahtev narodov Jugoslavije, zlasti prizadetega prebivalstva vsega našega ozemlja. Zavedamo se, da ta sporazum predstavlja kompromis, ki rešuje vprašanje v današnjih realnih odnosih z veliko dobro voljo z ene in druge strani».

Zatem je tov. Beltram podrobno govoril o dolgoletni borbi prebivalstva Istre proti tujim izkoriščevalcem in zatiralcem. Poudaril je, da se je istrsko ljudstvo vedno odločno borilo za dosego svojih pravic. Kot je bilo dolgo nasilje tujca nad našim življem, tako dolg je bil tudi njegov odpor, ki je dosegel vrhunec v času italijanske okupacije, je poudaril tov. Beltram.

Zatem je Julij Beltram govoril o žrtvah, ki jih je dalo istrsko ljudstvo za svojo osvoboditev. Potem je dejal: «Ne bomo naštevali spomenikov naših velikih dni in simbolov velikih žrtev kot so Bazovica, Občine in požgane vasi, toda želimo, da bi ti spomeniki nečastne preteklosti nasilja imperialistične Italije ostali, da bi služili mladim rodovom demokratične Italije kot opomin, pouk in spomin na stare čase aventur in zločinov imperialistične politike. Obenem upamo, da bo v prihodnje prenehalo odprto in prikrito uradno podpiranje iredentizma in fašizma, ki sta desetletja zastrupljala ozračje strpnosti in medsebojnega spoštovanja.

Dalje je Julij Beltram govoril o novih perspektivah glede razvoja koprskega okraja. Dejal je: «Perspektiva vsesplošnega gospodarskega razvoja delovnih ljudi Kopra z njegovo dokončno priključitvijo se razširja na vsa področja dosedanje dejavnosti. Kakor je prebivalstvo našega okraja s popolnim zaupanjem zrlo v naše vodstvo in tovariša Tita v težkih dneh borbe za osvoboditev, prav tako bo hvaležno za vso pomoč, ki jo bo prejelo, da bi se čimprej odstranile posledice okupacije in zaostalosti. V tem zgodovinskem trenutku, ko se z razširitvijo civilne uprave naše ozemlje dejansko priključuje k FLRJ, plapolajo jugoslovanske in nacionalne zastave na celotnem priključenem področju, istočasno pa srca vseh naših delovnih ljudi preveva občutek brezmejne hvaležnosti do padlih za našo osvoboditev, do naših narodov, do našega državnega vodstva, do največjega sina naših narodov tovariša Tita. Istočasno prosim v imenu okrajnega ljudskega odbora in vseh delovnih ljudi Kopra tovariša Tita in tovariša predsednika ljudske skupščine Mošo Pijada, da obišča ta predel naše socialistične domovine Jugoslavije».

Predsednik okrajnega ljudskega odbora Buje Erminij Medica pa je v svojem govoru med drugim poudaril, da so se uresničile stoletne težnje naših narodov, da sedaj živijo v skupnosti s svojimi jugoslovanskimi brati. Poudaril je tudi udeležbo istrskih Hrvatov v narodnoosvobodilni borbi za osvoboditev in priključitev k Jugoslaviji. Ko je zatem govoril o odstranjevanju posledic preteklosti, je dejal: «Vzporedno z materialno izgradnjo, ki smo jo dosegli po zaslugi gospodarske in politične pomoči, zlasti pa posebne skrbi Zveznega izvršnega sveta, smo si prizadevali, da bi ustvarili in razvili nove družbene odnose tako, kakor to delajo delovni ljudje po vsej naši državi».

Predsednik republike maršal Tito je danes predpoldne po seji skupščine sprejel v prostorih Zvezne ljudske skupščine predstavnike okrajev Koper in Buje, ki so bili navzoči na današnji skupni seji obeh domov ljudske skupščine. Sprejema se je udeležil tudi podpredsednik zveznega izvršnega sveta Aleksander Rankovič. V prisrčnem razgovoru se je predsednik republike zanimal za sedanje razmere v koprskem in bujskem okraju.

B. B.

DNEVNIK SLOVENCEV V ITALIJI

S SEJE ODBORA SFS ZA BENEŠKO SLOVENIJO

Nujnost skupne borbe z zdravimi socialističnimi silami

V kratkem bo sklicana širša konferenca članstva SFS

V nedeljo dopoldne je bila v Čedadu seja pododbora Socialistične fronte Slovencev za Beneško Slovenijo. Seji je prisostvoval tudi tajnik IO-SFS tov. Viljem Nanut.

Sejo je otvoril tajnik pododbora tov. Izidor Predan, ki je podal besedo tov. Viljemu Nanutu. Ta je v svojem političnem referatu prikazal današnjo politično stanje in naloge, ki jih ima v zvezi z njim SFS. Omenil je potrebo skupne borbe s silami, ki se borijo za napredek in boljše življenje delovnih ljudi in ki obenem kažejo tudi razumevanje za narodnostne probleme. Omenil je odločitev goriških Slovencev, da se povežejo z neodvisnimi socialisti, katerih program je v glavnem enak našemu. Tov. Viljem Nanut se je dotaknil tudi vprašanja kulturnega delovanja med Beneškimi Slovenci in njihovega manjšinskega položaja. Poudaril je potrebo po razširitvi statuta, ki je bil pred kratkim podpisan v Londonu med Italijo in Jugoslavijo, tudi na Slovence v Italiji, pri čemer je mislil na goriške Slovence, kakor tudi na Slovence v Beneški Sloveniji. Posebno za zadnje, ki so brez narodnostnih pravic, bo statut izredne važnosti. Današnja zaostalost, ki vlada v Beneški Sloveniji je odraz dosedanje zapostavljenosti slovenske majšine od italijanskih oblasti.

V diskusiji, ki je bila zelo živahna, je sodelovalo več članov pododbora. Ti so se strinjali z izjavami tajnika in poudarili potrebo po političnem sodelovanju z naprednimi socialističnimi silami ter po okrepitvi kulturne dejavnosti v Beneški Sloveniji, ki bo pomagala odstranjevati zaostalost njenih prebivalcev. Za to delo je potrebno tudi utrditi organizacijo SFS in v ta namen bodo Beneški Slovenci sklicali v bližnji prihodnosti širšo konferenco članov SFS. Na njej bodo obravnavali vsa važnejša politična, kulturna in gospodarska vprašanja, obenem pa bo izvoljeno tudi novo vodstvo SFS za Beneško Slovenijo.

Zaradi udarca je omedlel

Včeraj dopoldne ob 11. uri je rešilni avto Zelenega križa odpeljal v bolnišnico k Rdeči hiši Giuseppa Mamisa iz Gorice, Ul. Prato 17. Mamis je zaposlen kot delavec v Ul. Lantieri. Med delom se je udaril z kosom železa in je pri tem padel v nezavest. V bolnici so mu nudili potrebno zdravniško pomoč.

Zaradi družinskih sporov se je železničar obesil

Včeraj so v Standrežu pokopali 47-letnega železniškega čuvaja Giacoma Raguzzi, bivajočega v železniški čuvajnici v Standrežu, Ul. Tabaj 9, ki se je v petek zvečer obesil v kleti stanovanja. Do tega so Raguzzija privedle družinske razmere. V petek domov v vinjenem stanju in zvečer se je Raguzzi vrnil se je takoj pričel prepirati s svojci. Da bi preprečili na daljnji prepir, so nekateri stražniki javne varnosti stopili v hišo in Raguzzija odpeljali. Ko se je čez nekaj časa Raguzzi ponovno vrnil domov, se je prepir znova pričel. Vsi člani družine so odšli in pustili Raguzzija samega doma. Ko pa so se čez nekaj časa ti vrnili, niso dobili več očeta doma in so menili, da je kam odšel. Kmalu zatem pa je Raguzzijeva žena našla moža obešenega k stropu kleti z kovinsko vrvjo. Mož je bil tedaj že v nezavesti in vsaka pomoč je bila zaman. Ko je prišel zdravnik, mu ni preostalo drugega, kot da je ugotovil smrt.

Trgovine so danes ves dan zaprte

Zveza trgovcev goriške pokrajine obvešča, da bodo danes obratovale samo pekarne in mlekarne in sicer do končne razprodaje blaga, dočim so vse ostale trgovine ves dan zaprte.

Danes pouka prost dan

Šolsko skrbništvo v Gorici sporoča, da je ob priliki vstopa italijanskih čet v Trst, danes v vseh šolah goriške pokrajine pouka prost dan.

Zimski urnik javnih lokalov

Od 1. novembra 1954 do 14. maja 1955 je na Goriškem v veljavi naslednji urnik za javna gostišča.

Otvoritev vseh javnih lokalov ob 6. uri zjutraj.

Zatvoritev: 1. Restavracije, gostilne, kavarne in bari: *a)* v Gorici, Tržiču in Gradežu ob 24. uri, *b)* v ostalih občinah ob 23. uri; 2. Krčme: *a)* v Gorici, Tržiču in Gradežu ob 23. uri, *b)* drugod pa ob 22. uri; 3. Osmice na podeželju ob 21. uri.

Lokali, kjer se prodajajo izključno alkoholne pijače se smejo odpreti šele ob 10. uri zjutraj ob delavnikih in ob 11. ob nedeljah, zaprejo se pa ob 22. uri.

USTANOVA TRE VENEZIE NAJ BI ZEMLJO RAJE PRODALA KMETOM

Spor pevmskih najemnikov ponovno pred sodiščem

Prejšnji petek je bila pred prizivnim sodiščem v Benetkah razprava v zvezi s sporom, ki se že nekaj let vleče med ustanovo Tre Venezie in pevmskimi najemniki. Sodišče je poslušalo ugovore nasprotujočih si strank, vendar po končani razpravi razsodbe ni razglasilo, ampak bo to storilo šele kasneje kot pri prvi razpravi goriškega sodišča.

Vse kaže, da se spor ne bo tako hitro rešil in da se bo veljavnost pogodbe podaljšala čez sv. Martin 11. novembra, ko se sklepajo nove kmetijske pogodbe. Pred beneškim prizivnim sodiščem so nadalje priznali, da je bila razsodba goriškega sodišča površna.

Utemeljitev, da je za izboljšanje zemljišča potrebno najprej spraviti kmete z njihove zemlje, je popolnoma brez podlage, ker bi se izboljšanje dalo doseči tudi tedaj, če bi kmetje še nadalje obdelovali zemljo.

Predstavnik Federterre Simsig, ki je v nedeljo pevmskim najemnikom govoril o teh stvareh, je omenil tudi nabiranje najemnine. Pozval je prisotne naj za kritje sodnih stroškov plačajo od 15 do 20 odst. najemnine. Računajo, da bo to zadostovalo.

Prisotni so dalje predlagali, naj bi poslali na ministrstvo za kmetijstvo predlog, na podlagi katerega, naj bi ustanova Tre Venezie s primernimi olajšavami prodala zemljo kmetom. Obenem pa omenjajo nepravilnost postopka, s katerim skušajo kmete spraviti ob zemljo. Vse te predloge in zahteve so napisali; pričeli pa so z zbiranjem podpisov, preden bodo pismo odposlali.

Član izvršilnega odbora SFS tov. Ivo Marinčič je vse te stvari pojasnil prisotnim v slovenščini, obenem pa je omenil veliko važnost posebnega statuta, sprejetega med Jugoslavijo in Italijo, za nadaljnje razvijanje gospodarstva naše pokrajine, kar bo dobro vplivalo tudi na pevmske najemnike.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

V goriški mestni občini je bilo od 16. do 23. oktobra 10 rojstev, 10 primerov smrti, 7 oklicev in 3 poroke.

Rojstva: Loredana Moscarda, Lidia Plesničar, Liliana Tomas, Giovanna Cauteruccio, Alessandro Protto, Paolo Baldassi, Ezio De Marchi, Livio Zancarli, Diego Kuzmin, Denise Russian.

Smrti: 87-letna gospodinja Dorotea Markic vd. Zimic, 78-letni državni upokojenec Francesco Michelli, 80-letna gospodinja Ana Leon vd. Degano, 67-letna gospodinja Romana Rigo por. Di Bon, 47-letna učiteljica Margherita Pacco por. Lenardi, 55-letna gospodinja Giuseppina Volpor. Braulin, 65-letna gospodinja Carolina Makuc, 55-letna gospodinja Ernesta Vigno, 72-letni delavec Antonio Pintar, 45-letni električar Giovanni Graziani.

Oklici: mehanik Giulio Vidoz in delavka Bianca Mauga, mehanik Armando Mauti in gospodinja Lidia Pecorari, dijak Giorgio Amuro in služkinja Elda Zanet, trgovec Carlo Piciulin in gospodinja Eleonora Panico, agent civilne policije Gino Grandi in gospodinja Agnese Drosghig, agent javne varnosti Umberto Figliacampo in gospodinja Giovanna Ronchini, mehanik Guido Vecchiet in delavka Alba Markocic.

Poroke: delavec Armando Tesolin in delavka Antonietta Luin, delavec Gianfranco Carrini in dijakinja Vincenza Candussavola, zidar Sergio Candussavola in gospodinja Maria Tagliaferri.

DEZURNA LEKARNA: Danes posluje ves dan in ponoči lekarna Alessani, Ul. Carducci 12 - tel. 22-68.

KINO

CORSO. 15: «Veseli bataljon», barvni film, S. Pampanini.
VERDI. 15: «Odisej», barvni film, S. Mangano in K. Douglas.
VITTORIA. 15: «Zgubljena patrulja».
CENTRALE. 15: «Moja hiša», barvni film.
MODERNO. 15: «Zmagovalci», A. M. Ferrero.

Z ONSTRAN MEJE

Skrb za napredek Sempetra pri Gorici

Kakor v ostalih večjih središčih tako je tudi v Sempetru pri Gorici občutno pomanjkanje stanovanj, saj leži na občini okoli 160 prošenj za družinska stanovanja in vsa nujno terjajo rešitev. Enako pomanjkanje stanovanj je tudi po vaseh te občine v Vrtojbi, Biljah, Volčji dragi in celo na Vogerškem. Tu je namreč dokaj razvita industrija gradbenega materiala — Goriške opekarne.

Da bi stanovanjsko stisko vsaj omilili, je občinski ljudski odbor prišel na izvirno misel: nadzidati bivša občinska poslopja in druge javne zgradbe za eno nadstropje in jih preurediti v stanovanjske prostore. V ta namen so že določili 7 milijonov din. Na poslopju sedanje pošte s Sempetru so dozidali še eno nadstropje ter preuredili nekaj stranskih prostorov. Pridobili so pet lepih družinskih stanovanj. Sedaj se bodo lotili preureditve bivših občinskih domov v Vrtojbi in na Vogerškem. V kratkem bo tudi bolnišnica za kostno tuberkulozo v Sempetru začela graditi stanovanjsko zgradbo. Med delavci in nameščenci je veliko zanimanja za gradnjo enodružinskih stanovanj, ki bi si jih zgradili s sredstvi dolgoročnih kreditov. Kakih deset enodružinskih hišic so že začeli graditi. Občinski ljudski odbor jim je dodelil zemljišče med cesto in železniško progo, nekateri pa so si zemljišče tudi sami kupili.

Sempeter je imel letos na razpolago zadostne količine pitne vode iz lastnega vodovoda. Doslej so dobivali vodo iz goriškega vodovoda, to je iz stare Gorice, ta pa jo je dobivala iz Nove Gorice in sicer iz vodovoda Mrzlek pri Solkanu. Vodovod so dobila tudi naselja Pristava in Zapučke. Pričakujejo, da bo že prihodnje leto podaljšan vodovod skozi Vrtojbo do Bilj in Mirne, kjer še vedno kakor v Mirnu črpajo vodo s starodavnimi vitli iz nehigienskih vodnjakov.

Sempeter postaja vse bolj pomembno gospodarsko središče, ki se vse tesneje navezuje na Novo Gorico. Po panovškem predoru so v načrtu obsežna komunalna dela: modernizacija cestnega omrežja, nadaljnja gradnja vodovodov, kanalizacija in končno regulacija Vrtojbice, ki teče v odprtem koritu takorekoč po sredi trga. Republiška revizijska komisija je z malimi popravki že odobrila načrte za vsa ta dela, ki jih je predložil okrajni ljudski odbor. V vsa ta dela, ki se jih bodo postopoma lotili, bo vloženih približno pol milijarde din. Za letos je za kanalizacijo v Sempetru odobrenih 20 milijonov din. Pripravljalna dela bodo opravili brzkone še ta mesec. Vrtojbico, ki ob večjih nalivih preplavlja trg in povzroča škodo po poljih, bodo speljali po novi strugi ob železniški progi, za trgom pa bo čez polje zavila v staro strugo, ki jo bodo na nevarnih mestih zregulirali. Sedanje ozke enosmerne ceste, na katerih se iz dneva v dan veča promet, bodo razširili v dvosmerne. Siroke bodo sedem metrov s pločniki ob robovih in asfaltirane. Vse te napore ljudske oblasti, da bi se odpravila žalostna zapuščina zaostalosti teh krajev, ljudstvo toplo pozdravlja. **—jp**

Darovi

Za Dijaško Matico so darovali: Podjetje N. N. 10.000, podjetje V. K. 5.000, Bogomir Kuret 3.000, Tatjana Lasič 2.000, N. N. 2.000, J. Suligoj 3.000 lir.

Vsem darovalcem najlepša hvala.

Z onstran meje

Ob Kidričevi cesti v Solkanu gradi domače gradbeno podjetje sodobno stanovanjsko poslopje za 5 družin, ki je namenjeno predvsem za stanovanje zdravstvenim delavcem v Novi Gorici. Gradnjo financira mestni ljudski odbor. Stavba bo dograjena že prihodnje leto, njeni stroški bodo znašali 14 milijonov dinarjev. V Novi Gorici je veliko zanimanje tudi za gradnjo zasebnih enodružinskih hiš. Tako je prošnjo že vložilo okrog 15 ljudi, izmed katerih jih je 5 že dobilo potrebne dolgoročne kredite.

Ves pretekli teden so se mudli v gornjem Posočju člani ekipe Triglav filma, ki so snemali dokumentarni film o lepotah v teh krajih. Film bo izdelan v barvah. Ker so kraji čudoviti, se vodja ekipe skoraj ni mogel odločiti, kje in kaj naj bi snemal. Največ posnetkov so napravili v okolici Mosta na Soči, Bovca in Mangrta.

ŠPORTNA NEDELJA

Nogomet v Italiji

REZULTATI:

Atalanta - Inter	1-1
Genoa - Lazio	2-0
Juventus - Catania	1-1
Milan - Torino	4-1
Novara - Triestina	2-0
Pro Patria - Sampdoria	1-0
Roma - Napoli	0-0
Spal - Fiorentina	1-3
Udinese - Bologna	2-1

LESTVICA:

Milan	6	6	0	0	19	3	12
Inter	6	4	2	0	8	2	10
Fiorentina	6	3	2	1	10	7	8
Atalanta	6	3	2	1	9	7	8
Juventus	6	2	3	1	10	8	7
Roma	6	2	3	1	9	8	7
Bologna	6	3	1	2	14	13	7
Triestina	6	3	1	2	6	8	7
Napoli	6	2	2	2	7	7	6
Genoa	6	1	3	2	5	7	5
Torino	6	2	1	3	6	9	5
Udinese	6	2	1	3	6	11	5
Catania	6	1	2	3	10	10	4
Novara	6	1	2	3	8	9	4
Spal	6	1	2	3	4	7	4
Sampdoria	6	1	1	4	7	12	3
Lazio	6	1	1	4	8	14	3
Pro Patria	6	1	1	4	4	8	3

TOTOCALCIO
ZMAGOVITI STOLPEC:
X 1 X 1 1 1 X 2 1 X 2 1 X

LAHKA ATLETIKA

Drugi dan v Pragi

MOŠKI:

400 m ovire: 1. Julin (R.) 51"1; 2. Ilin (R.) 51"9; 3. Bartoš (Č.) 53"0 (nov češki rekord); 4. Brousek (Č.) 53"4.

Disk: 1. Cihal (Č.) 53.30 m (nov češki rekord); 2. Matvejev (R.) 53.16; 3. Merta (Č.) 50.32; 4. Grigalka (R.) 50.28.

800 m: 1. Ignatjev (R.) 1'49"8; 2. Liška (Č.) 1'50"8; 3. Agijev (R.) 1'51"8; 4. Ivakin (R.) 1'53"2.

Višina: 1. Lanski (Č.) 2.03 m (nov češki rekord); 2. Kovar (Č.) 1.96; 3. Stepanov (R.) 1.96; 4. Smirnov (R.) 1.90.

200 m: 1. Ignatjev (R.) 21"2; 2 Takarev (R.) 21"8; 3. Janeček (Č.) 22".

10.000 m: 1. Zatopek (Č.) 29'20"8; 2. Anufriev (R.) 30'18"8; 3. Santruček (Č.) 30'22"6; 4. Czernovsky (R.) 31'48"8.

Troskok: 1. Ščerbakov (R.) 15.74 m; 2. Rehal (Č.) 15.40; 3. Dementiev (R.) 15.05; 4. Mraček (Č.) 14.35.

Kladivo: 1. Krivonosov (R.) 61.75 m; 2. Redkin (R.) 59.99; 3. Engl (Č.) 58.09; 4. Dadak (Č.) 57.74.

3000 m ovire: 1. Brlica (Č.) 8'56"8 (nov češki rekord); 2. Slaviček (Č.) 8'57"4; 3. Marulin (R.) 9'3"2.

4 x 400: 1. Rusija 3'10"2; 2. ČSR 3'14"4.

ŽENSKE:

Krogla: 1. Zibyna (R.) 16.16 m; 2. Kuznecova (R.) 15.18; 3. Tischlerova (Č.) 13.65; 4. Hritkova (Č.) 12.89.

Daljina: 1. Čudina (R.) 5.91 m; 2. Roskočna (Č.) 5.69; 3. Vinogradova (Č.) 5.63; 4. Modrachova (Č.) 5.42.

200 m: 1. Ulitkina (R.) 24"5; 2. Itkina (R.) 24"6; 3. Strejčkova (Č.) 25"9.

S. KENNEDY — Bil sem s Ku Klux Klanom

28

Mehanično, toda ne da bi pokazal strah, ki so ga hoteli videti kavalirji, je človek začel dvigati noge. Nenadoma je prenehal. «Če me želite ubiti, ubijte me,» je rekel.

«Dajem ti še eno priložnost!» se je zarežal Randal. Teci po cesti, toda ne drzni si zaviti z nje, kajti dnevi tvojega tekanja bodo za vekomaj končani!»

SADIZEM PRI MUČENJU

Randal je stopil v avto in nam dal znak, naj tudi mi vstopimo. Crnec je začel počasi in boleče šepati po cesti. Randal pa mu je sledil. Nagnil se je iz avtomobila in izstrelil proti Crnčevim nogam.

«Pohiti!» je kričal in povečeval brzino avtomobila. Slim in drugi so sledili njegovemu zgledu, nagibali so se skozi okna, streljali in psovali. Avto je se bolj hitel in razdalja med njim in bežečo postavo se je nevarno manjšala. Crnec je tekel po sredi ceste med kolesnicami. Nenadoma je presekal cesto in krenil proti gozdu. Zapletel se je in padel. Randal je hitro zavrl, vendar je avto s topim udarcem šel čez Crnčevo telo. Z muko sem se obrnil. Čeprav nisem videl, sem bil prepričan, da je mrtev.

«Crni gnoj se je sam pokopal,» je dejal Randal jezno. «Ni pazil, kaj smo mu govorili. Bolje je, da se od tu izgubimo!»

Pogledal sem skozi zadnje okno. Kavalirji za nami, ki so videli, kaj se je zgodilo, so z avtomobili zakrožili mimo trupla. Odbrzeli smo nazaj v Atlanto in pustili taksi tam, kamor ga je pripeljala klanovka.

«Razidite se in držite gobec!» je ukazal Randal.

ZLOCIN, POKOPAN NA ZADNJI STRANI ČASOPISOV

Bilo je nekoliko po enih ponoči. Pohitel sem k telefonu in poklical Dukejevo stanovanje. Oglasila se je njegova žena.

«Dan ni doma,» je rekla zaspano. «Odšel je uradno v Macon in se bo vrnil šele jutri...»

«Hvala,» je bilo vse, kar sem mogel reči.

Bil sem nesrečen. Prisostvoval sem umoru, a ni bilo nikogar, da bi se nanj obrnil. Tega nisem mogel javiti niti FBI, ker oni niso pristojni v takih primerih. Prvič v svojem življenju sem do konca uvidel, kaksen občutek je, biti Crnec v deželi, kjer ni oblasti, kjer bi lahko iskal pravico.

Po nemirni noči, izpolnjeni s slikami tragedije, me je prebudil zamolkel padec jutranjega časopisa, ki ga je raznašalec vrgel pod vrata. Vzel sem ga in začel hitro prelistovati. Ko sem ga že hotel odložiti, sem našel ono, kar sem iskal. Nekje na zadnji strani je bila zakopana kratka vest:

«Najdeno truplo.

V zgodnjih jutranjih urah so našli na cesti Pryor truplo Crnca z zmečkano glavo in prsnim košem, očitno žrtev avtomobilista, ki ga je povozil in pobegnil. Nasla ga je policija občine Rocklege. Iz dokumentov, najdenih na truplu, so ga identificirali za Jamesa Martina, šoferja v družbi izvoščkov Lincoln.»

Tako torej se opisujejo Crnci? Kdo ve, koliko Crncev je na Jugu umrlo v podobnih okoliščinah, v osmrtnici pa so bila zverinsko pokopana kot «primeri». Zaklel sem se, da James Martin ne bo pokopan na ta način.

Naslednje jutro sem zgodaj prišel v poslopje State Capitola. Na hodniku še ni bilo nikogar. Duke je prišel nekoliko kasneje.

«Za kakšnega hudiča pa ste se zdaj odločili?» je vprašal, opazujoč izraz mojega obraza.

Pripovedoval sem mu vso zgodbo. Ko sem končal, je zmečkal cigareto.

SODNIK IN POROTA ŽA KKK

«Občina Rockledge!» je dejal ostro. «Prvič bi peklensko težko prepričal tožilca, naj izda zaporne naloge. Potem pa, če bi stvar res prišla na sodišče, bi vsak kukluxer, ki ga ti imenuješ, dovedel deset svojih lažnivih bratov ki bi prisegli in krivo pričali, da je bil njihov prijatelj tisto noč povsem drugje. Sodnik bi bil prav tako proti nam in zelo dvomim, da bi lahko sestavili poroto, v kateri ne bi bil vsaj en kluxer, ki bi sabotiral proces in preprečil njegov normalni potek. Morilci bi bili oproščeni, korist svojega dela v Klanu pa bi sla rakom žvižgat.»

«Toda mi jih ne moremo pustiti po vsem tem, kar so storili, Dan!» sem prosil. «Kaj bo z njihovo veliko protisindikalno akcijo, ki jo bodo začeli naslednjo sredo? Nekaj moramo storiti.»

Duke je prižgal drugo cigareto. «Njihova metoda dela v občini Rockledge nas utegne neskončno dolgo zavlačevati,» je priznal. «A občine, v katerih se industrijski delavci organizirajo, niso nič boljše. Želel bi kavalirje spraviti za rešetke za dolgo časa, toda če že ne moremo tega storiti, je najbolje, kar nam preostane, da jim preprečimo delo.»

«S tem bi se strinjal,» sem dejal. «Toda kako delovati?»

«Kaj je s tem bičanjem?»

«Vse jutro sem delal na tem. Nisem hotel vpraševati, zato sem poklical skoraj vsakogar po imenu Pickett v telefonskem seznamu, dokler nisem našel Slimovega brata Ime mu je Frank, hisa, v kateri je bič skrit, pa je v Watsonovi ulici, številka 3664.»

Vzel je telefon in zavrtel neko številko.

«Halo... Ali je tam Hawkins?... Halo, Hawkins — tu Duke. Posebno delo imam zate. Vzemi s seboj Evansa in pojdi z njim jutri zjutraj ob pol devetih v Watsonovo ulico št. 3664. Tam boste našli fanta, ki se imenuje Frank Pickett. Zapriseži ga! Nekje pod njegovo hišo boste našli bič. Prinesite ga. Morda bosta potrebovala tudi svetilko. Nato zgrabita tudi Frankovega brata Slima, ki stanuje v Pulhamu št. 167. Ne pozabite iti mimo Carterjeve prevozne družbe, kjer bosta našla Cliffa Carterja, ki bi ga prav tako rad videl. Ne spuščajta se z njimi v razgovor, temveč jih čimprej pripeljita v moj urad.»

ARETACIJA

Skril sem se v sobo Dukejevega tajnika in oprezoval skozi špranjo v vratih. V sobo so pripeljali trojico kavalirjev.

«Tu so, sef,» je rekel Hawkins in vrgel korobač na Dukejevo